Konsument verket • KO

Rapport 2021:1

Konsument på kredit

En analys av situationen på marknaden för konsumentkrediter och risker för överskuldsättning

2021:1 Konsument på kredit – En analys av situationen på marknaden
för konsumentkrediter och risker för överskuldsättning
Konsumentverket 2021
Ansvarig handläggare: Anna Hult

Förord

Skuldsättning till följd av konsumtionslån utan säkerhet har ökat kraftigt och ett växande antal av dessa lån leder till ansökningar om betalningsförelägganden hos Kronofogden. Även ett förändrat konsumtionsmönster där fler e-handlar och väljer att delbetala driver på skuldutvecklingen. För unga vuxna är det olika typer av konsumtionslån, inklusive e-handel och butikshandel på avbetalning, samt obetalda räkningar för mobil, bredband och tv som dominerar hos Kronofogden. Skuldproblem har inte bara stora konsekvenser för den skuldsatte och dennes närstående utan även samhällsekonomiska konsekvenser.

Konsumentverket fick i uppdrag att göra en analys av situationen på marknaden för konsumentkrediter och risker för överskuldsättning. I denna rapport presenteras de problemområden där Konsumentverket bedömer att det finns utrymme för förbättringar av konsumentskyddet.

Karlstad, februari 2021

Cecilia Tisell, generaldirektör Konsumentverket

Sammanfattning

Utvecklingen på konsumentkreditmarknaden har gått mot ökad marknadsföring av krediter och fler möjligheter att ta lån eller skjuta upp betalningar. Även kreditförmedling har blivit allt vanligare. Kraftigt ökad e-handel har också bidragit till ökad konsumtion på avbetalning. En konsument kan vid e-handel enkelt ändra en fakturabetalning till delbetalning. Det görs ofta utan att någon ytterligare ekonomisk information hämtas in från eller om konsumenten. Statistiken visar att skulderna hos Kronofogden har ökat med 15 miljarder kronor från 2015 till senaste årsskiftet.

Cirka 1,3 miljoner fysiska och juridiska personer fanns vid årsskiftet 2019/2020 i inkassobolagens register. I ett femårsperspektiv har antalet ökat med 50 procent. Branschorganisationen för inkassobolag, Svensk Inkasso, uppger att det i bolagens register finns drygt 77 miljarder kronor i kapitalfordringar mot konsumenter, en summa som nästan har fördubblats på tio år. Denna summa avser enbart kapitalskulder i E-mål, alltså till enskilda personer och företag. Varken räntor eller andra avgifter ingår. Det betyder att det totala skuldbeloppet är väldigt mycket högre.

Marknadsföring av krediter ska vara måttfull och inte påträngande. Trots det utsätts konsumenter i allt högre utsträckning för personifierad direktmarknadsföring som det är svårt att värja sig emot. Eftersom regleringen ställer särskilda krav på marknadsföring av krediter finns det anledning att ifrågasätta om offensiv direktmarknadsföring är förenlig med kraven.

Krediter marknadsförs i dag via många olika kanaler. Hur konsumenten nås av reklamen styrs i hög grad av konsumentens sökhistorik på internet. De som tidigare har visat intresse för krediter nås ofta av marknadsföring som uppmanar konsumenten att ”samla alla krediter” hos en kreditgivare för att minska månadskostnaden. En sådan lösning innebär dock oftast en längre avbetalningstid vilket gör att totalkostnaden för krediten kan bli dyrare. Kreditgivaren kan lösa befintliga krediter men inte avsluta ett eventuellt kvarvarande kreditutrymme. Har konsumenten på nytt börjat använda de kreditutrymmen som frigjorts i samband med samlingslånet har det i stället skapats en skuldfälla.

Innan en kreditgivare får bevilja en kredit krävs en kreditprövning. Den ska grundas på konsumentens ekonomiska förhållanden och visa förmågan att betala tillbaka lånet. Det finns idag ingen möjlighet för kreditgivare att kontrollera konsumentens alla skulder. Kreditupplysningsbolagen delar inte uppgifter med varandra och alla skuldsaldon rapporteras inte till upplysningsbolagen. Inkassobolagen har mycket information om konsumenternas skulder, men får inte dela med sig av den. I stor utsträckning måste kreditgivarna därför förlita sig på konsumenternas uppgifter. Tillgång till en sammanställning av konsumentens alla skulder, med både pågående och fallerade kreditengagemang, skulle bidra till bättre kreditprövningar och minska risken att konsumenter beviljas krediter de inte har råd att betala tillbaka.

Det förekommer en omfattande handel med fordringar mellan olika bolag och inte sällan är det en ny och för konsumenten okänd fordringsägare som kräver betalning. I den summariska processen hos Kronofogden är det konsumenten som har ansvar för att

bestrida en oriktig skuld. En sådan skuldsammanställning som nämns ovan skulle göra det enklare för konsumenten att hålla ordning på sina skulder och även underlätta för denne att identifiera och bestrida felaktiga krav.

Efter regleringen om högkostnadskrediter har många kreditgivare valt att erbjuda krediter som har en effektiv ränta strax under gränsen för att vara en högkostnadskredit. Räntan är då fortfarande hög och kostnaderna för krediten kan bli väldigt stora. Om konsumenten inte klarar att betala i enlighet med avtalet finns det ingen gräns för hur höga kostnader kreditgivaren får ta ut. Det finns också kreditgivare som har höjt sina räntor och kommit närmare gränsen för en högkostnadskredit. Anpassningen av räntenivåerna innebär att den konsumentskyddande effekten av ränte- och kostnadstaket begränsas. Krediter som är kopplade till köp av en viss produkt räknas över huvud taget inte som en högkostnadskredit och omfattas inte av kostnadstaket, även om den effektiva räntan överstiger 30 procent. Även i dessa fall kan krediten bli mycket kostsam för konsumenten.

Det är förbjudet att erbjuda spel på kredit. Förbudet kringgås genom att betalningsinstitut erbjuder konsumenter att betala via faktura. Med kort förfallotid, låga avgifter och frånvaro av ränta finns inte något krav på kreditprövning. Ett problematiskt spelande på kredit leder snabbt till omfattande skuldproblem. Betalning med kreditkort anses inte stå i strid mot förbudet att erbjuda spel på kredit. Genom betalning med kreditkort urholkas dock det skydd som kreditförbudet är avsett att ge.

Vid inbetalningar till skulder som är föremål för indrivning hos Kronofogden sker avräkning först mot ränta och avgifter och först därefter mot kapitalskulden. Detta innebär att räntan fortsätter att löpa och att skulden kan växa trots återkommande inbetalningar från gäldenärens sida. En annan avräkningsordning skulle på ett avgörande sätt förbättra konsumentens möjligheter att slutbetala skulden.

Innehållsförteckning

1 Inledning 7
1.1 Genomförande 7
1.2 Rapportens disposition 7
1.3 Begrepp 7
1.4 Tillsyn och ansvarsfördelning 8
2 Överskuldsättning 9
2.1 Omfattning av skuldproblem 9
2.1.1 Rådsökande hos budget- och skuldrådgivningen 10
2.1.2 Skulder hos inkassobolag 10
2.1.3 Skulder hos Kronofogden 11
2.2 Risker för att hamna i överskuldsättning 12
2.3 Skydd mot överskuldsättning 13
3 Marknaden för konsumtionslån 14
3.1 Omfattning av konsumtionslån 14
3.2 Lånens utveckling 14
3.3 Amorteringsform påverkar totalkostnaden 15
3.4 Aktörer på marknaden – de som lånar ut 16
3.5 Konsumenterna – de som tar konsumtionslån 17
3.6 Många påminnelser och krav vid konsumtionslån 18
3.7 Nyligen införda regler 19
3.7.1 Konsumentverkets tillsyn med utgångspunkt i de nya reglerna 19
4 Identifierade problemområden avseende konsumtionslån 21
4.1 Marknadsföring av krediter 21
4.1.1 Marknadsföring riktad till redan utsatta konsumenter 21
4.1.2 Samlingslån – en möjlighet med risker 23
4.2 Kreditprövning 24
4.2.1 Svårt att kontrollera konsumentens aktuella skuldsaldo 25
4.3 Fakturabetalning ändras till delbetalning utan kreditprövning 28
4.4 Kostnads- och räntetak 29
4.4.1 Kreditköp räknas inte som högkostnadskrediter oavsett räntenivå 30
4.5 Ordning och reda och avräkningar 33
4.5.1 Identifiera skulder 33
4.5.2 Avräkning på ränta och avgifter före kapital 33
4.6 Spel på kredit 35
4.6.1 Möjligt att spela på kredit trots förbud 36
4.6.2 Betalning av spel med kreditkort inte i strid mot kreditförbudet 37
4.7 Avslutande reflektioner 38
Källförteckning 39
Bilagor 1

1 Inledning

Regeringen har gett Konsumentverket i uppdrag att göra en analys av situationen på marknaden för konsumentkrediter och risker för överskuldsättning. Konsumentverket ska redovisa förekomsten av områden där myndigheten bedömer att det finns utrymme för förbättringar av konsumentskyddet. I uppdraget ingår inte att lämna författningsförslag. Konsumentverket ska vid genomförandet av uppdraget tillvarata kunskaper och erfarenheter samt inhämta synpunkter från Finansinspektionen och Kronofogdemyndigheten. Konsumentverket ska senast den 1 mars 2021 redovisa uppdraget till regeringen.

1.1 Genomförande

Inom ramen för uppdraget har Konsumentverket kartlagt och analyserat en stor mängd material om konsumtionslån och överskuldsättning. Uppdraget har utförts i nära samverkan med Finansinspektionen och Kronofogden. Vidare har inhämtats information från andra myndigheter, branschorganisationer och yrkesföreningen för budget- och skuldrådgivare samt andra relevanta aktörer såsom enskilda kredituppplysningsföretag. Konsumentverket har även inhämtat kunskap från sakkunniga i Danmark, Finland, Norge och Storbritannien.

Finansinspektionens, Kronofogdens och Konsumentverkets undersökningar, kartläggningar och statistik har varit viktiga underlag i arbetet. Likaså Konsumentverkets omvärldsbevakning och tillsynsåtgärder. I syfte att öka kunskapen om kostnadstak samt om hur fakturor omvandlas till delbetalningar har Konsumentverket genomfört två enkätstudier samt kartlagt och analyserat tidigare studier om konsumtionslån och överskuldsättning.

1.2 Rapportens disposition

Rapporten består av fyra kapitel. Det inledande kapitlet ger bland annat en bild av uppdraget samt myndigheternas ansvarsfördelning. I kapitel två tas problem med skuldsättning upp. Kapitel tre beskriver marknaden för konsumtionslån. I det fjärde kapitlet presenteras de problemområden som har identifierats avseende konsumtionslån och risker med överskuldsättning.

1.3 Begrepp

Det finns inte någon fastställd definition av begreppet överskuldsättning. I den här rapporten ges begreppen överskuldsättning, problematisk skuldsättning och problem med skulder samma innebörd.

Lån och krediter är ibland synonyma begrepp. Men det finns också skillnader mellan begreppen. En kredit är ett anstånd med betalning och kan beskriva både nyttjande av kreditutrymme, köp på faktura och lån hos exempelvis en bank. Lån kan användas bredare, men används i den här rapporten endast i form av penninglån.

I rapporten benämns alla lån som erbjuds konsumenter och inte har bostad som säkerhet för konsumtionslån, men skulle lika gärna ha kunnat kallas konsumentkrediter

eller konsumtionskrediter. Konsumtionslån är ett samlingsnamn för ett flertal olika produkter såsom högkostnadskrediter, privatlån och blancolån men även anstånd med betalning, som betalning via faktura. Konsumenten ansöker om lånet antingen direkt hos kreditgivaren, via en kreditförmedlare eller vid betalning av en vara eller tjänst.

1.4 Tillsyn och ansvarsfördelning

Konsumentverket och Finansinspektionen har gemensam tillsyn över reglerna om kreditprövning i konsumentkreditlagen (2010:1846). Uppdelningen av tillsynen baseras bland annat på vilket tillstånd det kreditgivande bolaget har. Finansinspektionen ansvarar för tillsynen över bankers och kreditmarknadsbolags kreditprövning. Konsumentverket ansvarar för tillsynen över de bolag som har tillstånd som konsumentkreditinstitut, och för de bolag som bedriver verksamhet som är undantagen från tillståndskravet. Banker och kreditmarknadsbolag får låna in och ut pengar och omfattas av insättningsgarantin, medan ett konsumentkreditinstitut enbart lämnar eller förmedlar krediter till konsumenter. Undantag från kravet på tillstånd gäller till exempel för bolag som inte har kreditgivning som huvudsaklig verksamhet.

Om en kreditgivare, som står under Konsumentverkets tillsyn, inte följer reglerna om kreditprövning har myndigheten möjlighet att utfärda varning med sanktionsavgift. Beroende på hur allvarlig överträdelsen är kan myndigheten förelägga ett bolag att upphöra med sin kreditgivningsverksamhet eller att enbart varna bolaget.

Konsumentverket är också ansvarig tillsynsmyndighet vad gäller marknadsföring av krediter, oavsett vilket typ av tillstånd det marknadsförande bolaget har. Den marknadsrättsliga tillsynen omfattar även kreditgivares avtalsvillkor i förhållande till konsumenter. Konsumentverket har därmed möjlighet att vidta åtgärder mot bolag för till exempel bristande måttfullhet i marknadsföring eller oskäliga avtalsvillkor.

Konsumentombudsmannen har bland annat möjlighet att driva ärenden gällande brister i marknadsföring och avtalsvillkor vidare till Patent- och marknadsdomstolen i syfte att skapa praxis på området.

Både Konsumentverket och Finansinspektionen har gett ut allmänna råd[1] om konsumentkrediter.

---

[1] KOVFS 2020:1 Konsumentverkets allmänna råd om konsumentkrediter och FFFS 2014:11 Finansinspektionens allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden.

2 Överskuldsättning

Överskuldsättning är ett stort problem för den enskilda individen och dennes närstående, men det är också ett samhällsproblem. Ekonomisk stress och känslor av skuld och skam i kombination med skuldproblem orsakar ohälsa, samtidigt som ohälsa kan bidra till en problematisk ekonomisk situation. Överskuldsättning kostar samhället stora belopp årligen i form av exempelvis produktionsbortfall och kostnader inom socialförsäkringssystemen och sjukvården.[2]

2.1 Omfattning av skuldproblem

Hög belåning i samhället nämns oftast som ett problem, men kan också vara ett tecken på väl fungerande finansiella marknader. Lån gör det till exempel möjligt för entreprenören utan egen förmögenhet att förverkliga idéer och för det unga hushållet att köpa sin första bostad.[3] Det är när låntagaren inte längre kan betala sina räkningar eller avbetalningar som det uppstår problem. Detta kapitel redogör för statistik som visar konsumenternas skuldsituation hos inkassobolagen och Kronofogden. Det finns dock skulder som aldrig kommer med i statistiken. Det kan handla om privata lån av släkt och vänner, men också skulder som ännu inte nått inkassobolag eller Kronofogden. Det kan till exempel vara en hyresvärd som låter hyresgästen delbetala en hyresskuld.

I Konsumentverkets konsumentmarknadsundersökning[4] från hösten 2020 anger knappt 10 procent av konsumenterna att det under de senaste tolv månaderna hänt att de inte har kunnat betala sina räkningar i tid på grund av ekonomiska svårigheter. Bland åldersgruppen 18–29 år är andelen högre, nästan 15 procent. Av de som inte klarar av att betala sina räkningar har 65 procent ansökt om någon form av kredit. Av dessa har 5 procent inte fått krediten beviljad. Nästan 20 procent har ansökt om kredit för att samla ihop lån och knappt 30 procent har ansökt för att få vardagsekonomin att gå ihop. Mer än 20 procent anser också att de har fått en kredit som de inte borde ha fått. Knappt 45 procent har delbetalat ett köp de senaste tolv månaderna och 22 procent har tagit ett privatlån utan säkerhet som ska återbetalas inom tolv månader.

---

[2] Riksrevisionen RiR 2015:14, Överskuldsättning – hur fungerar samhällets stöd och insatser? Bilaga 1 Överskuldsättningens kostnader.

[3] Konjunkturrådet (2015), Den svenska skulden.

[4] Konsumentmarknadsundersökningen 2020, Konsumentverket.

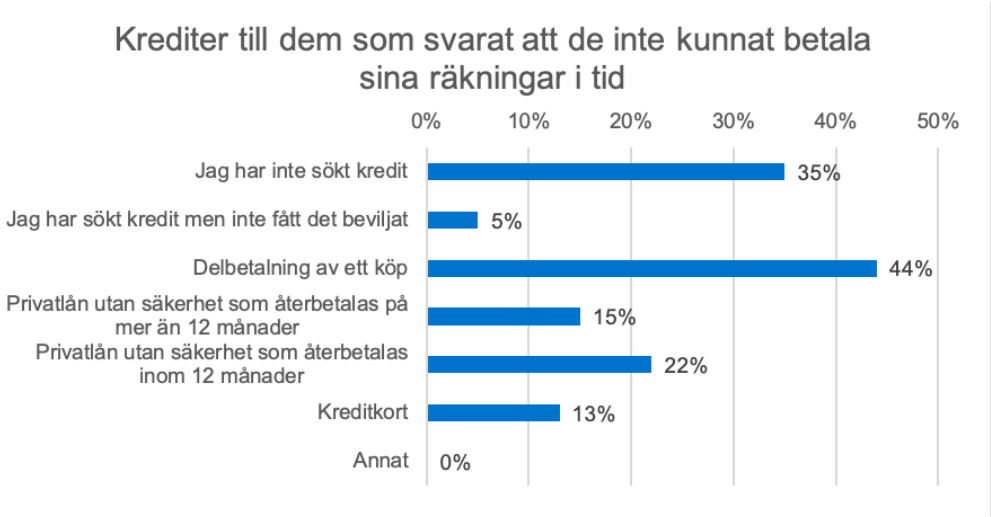

Figur 1: Vilka krediter, om någon, har du beviljats de senaste tolv månaderna? Resultat bland de som svarat att de inte har kunnat betala sina räkningar i tid. Källa: Konsumentmarknadsundersökningen 2020, Konsumentverket.

2.1.1 Rådsökande hos budget- och skuldrådgivningen

Under 2019 registrerade de kommunala budget- och skuldrådgivarna drygt 25 000 personer som nyinkomna rådsökande.[5] Flest rådsökande återfanns i åldersgruppen 45–54 år och cirka 54 procent var män. Statistiken är inte heltäckande då alla ärenden inte registrerats. Av de ärenden som finns med i statistiken och som avslutades under 2019 hade 55 procent av de rådsökande 11 skulder eller fler. Konsumtionslån var den vanligaste angivna skuldtypen.

2.1.2 Skulder hos inkassobolag

Svensk Inkasso uppger att det i deras register finns drygt 77 miljarder kronor i kapitalfordringar mot konsumenter, en summa som nästintill har fördubblats på tio år. Denna summa avser enbart kapitalskulden i E-mål, alltså till enskilda personer eller företag. Varken räntor eller andra avgifter ingår. A-mål, det vill säga skulder till staten, hanteras inte av inkassobolag och ingår därför inte heller. Det betyder att det totala skuldbeloppet är mycket högre. Skulder registrerade hos inkassobolag har olika ursprung och kan avse exempelvis förfallna hyror, obetalda fakturor eller fallerade kreditavbetalningar. Hur mycket som avser konsumtionslån framgår inte. Gemensamt för skulderna är att konsumenten inte har betalat enligt det avtal som ingåtts. Den övervägande delen av alla inkassokrav blir reglerade genom att den skuldsatte betalar efter anfordran. Under 2019 lämnade inkassobolagen in totalt 1,2 miljoner ansökningar om betalningsföreläggande till Kronofogden gentemot företag och privatpersoner.[6.] Cirka 90 procent av dessa avsåg privatpersoner. Antalet inskickade ansökningar minskade jämfört med 2018, vilket enligt branschorganisationen tyder på att inkassobolagen i större utsträckning än under 2018 bedömde att skuldsatta helt saknat

---

[5] Verktyget Boss som Konsumentverket tillhandahåller för kommunernas budget- och skuldrådgivare. Sedan 2020 har Boss ersatts av Boss+.

[6] Svensk Inkasso (2020), Branschstatistik från Sveriges inkassoföretag.

betalningsförmåga. För 2020 finns ännu ingen sammanställning över antal inlämnade ansökningar om betalningsföreläggande från inkassobolagen, men antalet personer som inte kan betala sina inkassoskulder och som ber om hjälp med avbetalningsplaner har ökat.[7]

Cirka 1,3 miljoner fysiska och juridiska personer fanns vid årsskiftet 2019/2020 i inkassobolagens register i Sverige. I ett femårsperspektiv har antalet ökat med 50 procent. Hur många av dessa som är fysiska personer, konsumenter, framgår inte.[8]

Figur 2: Uppskattat antal fysiska och juridiska personer hos inkassobolagen 2014 till 2019 i tusental. Källa: Branschorganisationen Svensk Inkasso

Statistiken visar att knappt 60 procent av alla fysiska personer som är registrerade i inkassobolagens register är män.

2.1.3 Skulder hos Kronofogden

Många med ekonomiska problem hanterar sin ekonomi under många år genom avbetalningar till inkassobolag och genom att ta nya lån för att betala tidigare lån, utan att fordringsägaren vänder sig till Kronofogden. Många får antas ha skulder både hos inkassobolag och hos Kronofogden.

Kronofogdens statistik visar att på fem år har beloppet som lämnas för indrivning ökat med 15 miljarder kronor; från 72 miljarder kronor 2015 till 87 miljarder kronor vid årsskiftet 2020/2021. Utvecklingen drivs främst av räntor och avgifter för skulder till privata företag. Det är en kraftig ökning både i antal ärenden och skuldbelopp. Samtidigt minskar skulderna till staten. Vid årsskiftet 2020/2021 hade drygt 400 000 personer en skuld registrerad hos Kronofogden. Det motsvarar 3,8 procent av alla invånare 18 år eller äldre. I den kommun, Ljusnarsberg, som har högst andel skuldsatta invånare har var tionde person, 18 år eller äldre, skulder hos Kronofogden. I Ljusnarsberg lever vart

---

[7] https://svenskinkasso.se/allt-fler-ansoker-om-avbetalningsplaner-hos-inkassoforetagen/

[8] Svensk Inkasso (2020), Branschstatistik från Sveriges inkassoföretag.

femte barn i ett hushåll där minst en förälder har skulder hos Kronofogden eller har beviljats skuldsanering.

Drygt 92 500 personer fick under 2020 sin första skuld registrerad för indrivning hos Kronofogden. Det är ungefär lika många som 2015. E-mål stod för cirka 28 procent av skulderna. Därefter var skulder på skattekontot och för fordonsskatt vanligast.

Under 2020 fick Kronofogden in knappt 1,2 miljoner ansökningar om betalningsföreläggande gentemot privatpersoner. Det motsvarar en ökning med 3,3 procent sedan föregående år. Drygt 140 000 av ansökningarna avsåg gäldenärer i åldern 18–25 år. Störst procentuell ökning av antal personer återfinns i ålderskategorin 65 år och äldre. Drygt 55 000 personer i åldern 18–25 år fick under 2020 en ansökan om betalningsföreläggande riktad mot sig. Krediter, e-handel och telekom står för majoriteten av fordringarna för denna grupp. Att antalet ansökningar är högre än antalet personer tyder på att de som får problem drar på sig fler obetalda skulder.

För svårt skuldsatta kan skuldsanering vara en lösning. Under 2020 kom det in 30 557 ansökningar om skuldsanering till Kronofogden. Det är en ökning på drygt 41 procent och den högsta siffran någonsin. En orsak till ökningen är att Kronofogden lanserade en ny e-tjänst som förenklade ansökningsförfarandet. Samtidigt som antalet ansökningar om skuldsanering ökar så sjunker andelen som får sina ansökningar beviljade. Under 2020 beviljades 52,7 procent av ansökningarna, att jämföra med 58,4 procent under 2019. Drygt 12 00 personer beviljades en skuldsanering 2020. Vid årsskiftet hade nästan 51 000 personer en pågående skuldsanering.

2.2 Risker för att hamna i överskuldsättning

Forskning visar att skuldproblem ofta uppstår i samband med större livsförändringar som till exempel en skilsmässa, sjukdom eller arbetslöshet. En plötslig inkomstförsämring i kombination med låg inkomst, små marginaler, höjda räntor eller förlustförsäljning av fastigheter innebär risk för överskuldsättning. Överskuldsättning kan också bero på konsumentens eget beteende, exempelvis om denne tagit för många krediter. Andra kan ha svårt att förstå information om krediter eller har problem med någon typ av beroende såsom spelande. Låginkomsttagare, ensamstående, låg- och medelutbildade, sjuka, arbetslösa och hyrestagare är överrepresenterade bland de långvarigt överskuldsatta.[9]

Att lån spelar stor roll för betalningsproblem konstaterar Finansinspektionen i rapporten om lånens betydelse vid överskuldsättning.[10] Inte bara låginkomsttagare riskerar att bli överskuldsatta, men låga inkomster betyder ofta också små marginaler och därmed en ökad risk om något oförutsett inträffar. Även hushåll med goda inkomster kan bli överskuldsatta om de har för många krediter och saknar sparande och sociala nätverk. Förutom vid problem med återbetalning av krediter kan skuldproblem

---

[9] LO rapport (2016) Långvarig överskuldsättning - Den bortglömda ojämlikheten och Lisbeth Sandvall (2011) Överskuldsättningens ansikten. En studie av vägar in och ut ur ekonomiska svårigheter.

[10] Finansinspektionen, Utlåning, betalningsproblem och skuld hos Kronofogden, 2021, opublicerat PM.

även uppstå genom exempelvis återbetalningsskyldighet av offentligrättsliga utbetalningar som studiemedel, underhållsstöd och bostadsbidrag. Även skatteskulder, vårdkostnader, skulder kopplade till brottslighet och fordonsrelaterade skulder är vanligt förekommande.[11]

Konsumenter lockas ibland till skuldsättning trots att de har möjlighet att betala direkt vid köpet. De möts ofta av erbjudanden att köpa nu och betala senare, med flera alternativ att betala på kredit. Krediter erbjuds inte bara inom e-handeln utan också i fysiska butiker. Handlarna har ibland avtal med kreditgivare som gör det lönsamt när konsumenter betalar på kredit.[12] Om konsumenterna inte har kontroll över sina inköp och sitt betalningsutrymme kan det ganska snabbt uppstå betalningsproblem.

2.3 Skydd mot överskuldsättning

Orsaker till överskuldsättning kan sällan hindras genom lagstiftning, men däremot kan lagstiftning minska riskerna.[13] Kravet på kreditprövning, regler för marknadsföring av krediter, krav på kontantinsats samt krav på information till konsumenter är exempel på sådana regler. Regeringen har på senare år infört flera nya regler på kreditområdet för att skydda konsumenter.

Under första kvartalet 2021 har en spärrtjänst för konsumenter som inte vill beviljas konsumtionslån lanserats i privat regi. Tjänsten uppges innebära att företaget efter godkännande från konsumenten ska informera alla långivare och låneförmedlare om konsumentens önskemål om en lånespärr för konsumtionslån. Bolån och studielån omfattas enligt uppgift inte av avstängningen.

Många kreditgivare erbjuder egna möjligheter för konsumenter att spärra sig från att ta ytterligare krediter. Anhöriga till skuldsatta har dock uttryckt att det vore önskvärt att på ett enkelt sätt, utan att behöva kontakta alla kreditgivare, kunna meddela att konsumenten inte vill ha någon ny kredit. Frågan aktualiserades igen när möjligheten att spärra sig från att spela, Spelpaus, infördes i samband med att den nya spellagen (2018:1138) trädde i kraft. Inte heller marknadsföring får riktas till dessa pausande spelare.

Varken Norge eller Finland har spärregister, men i båda länderna kan konsumenter meddela kreditupplysningsföretagen att de inte vill ta krediter.[14]

---

[11] Finansinspektionen, Utlåning, betalningsproblem och skuld hos Kronofogden, 2021, opublicerat PM.

[12] Finansinspektionen, Konsumentskyddsrapport 2021.

[13] Henrikson, Ann-Sofie (2016). Överskuldsatt och skyldig. En rättsvetenskaplig analys av konsumentskyddet mot överskuldsättning. Sidan 437.

[14] https://www.datatilsynet.no/regelverk-og-verktoy/sporsmal-svar/kredittopplysning/hvordan-sette-sperre/

3 Marknaden för konsumtionslån

Utvecklingen har gått mot ökad marknadsföring av krediter och fler möjligheter att ta lån eller skjuta upp betalningar. Kreditförmedling har dessutom blivit allt vanligare. Kraftigt ökad e-handel har också bidragit till ökad konsumtion på avbetalning. Konsumtionslån med högre räntor och kortare återbetalningstid påverkar hushållens ekonomi mer än bolån. Lånens upplägg påverkar i hög grad hur stora kostnaderna för kediten blir, men det är sällan konsumenten har möjlighet att välja amorteringsform eller ens har kunskap om skillnaderna.

3.1 Omfattning av konsumtionslån

Att få en samlad bild av konsumenternas totala skuldsaldo är svårt. Det finns inte någon aktör som har i uppdrag att sammanställa alla tillståndspliktiga bolags utestående kreditsaldo till svenska konsumenter. Regeringen har dock tillsatt en utredning som ska belysa hur individbaserad statistik över hushållens tillgångar och skulder kan tas fram, för att ge en fullgod bild av hushållens finansiella ställning, utan att den personliga integriteten och skyddet för personuppgifter åsidosätts.

Statistiska Centralbyrån (SCB) sammanställer och publicerar Finansmarknadsstatistik på uppdrag av Riksbanken samt statistiken Finansräkenskaper på uppdrag av Finansinspektionen. Ingen av dessa sammanställningar ger fullständig information om de svenska hushållens totala skuldsättning. Konsumentkrediter och korta lån från mindre finansiella institut ingår inte i SCB:s statistik. Därför har Konsumentverket valt att i denna rapport utgå från statistik och uppgifter från Kronofogden, Finansinspektionen och Svensk Inkasso.

3.2 Lånens utveckling

Finansinspektionen kartlägger årligen hur hushållens lån utvecklas.[15] Av 2020 års rapport framgår att 20 procent av de svenska hushållens skulder består av konsumtionslån. Även om konsumtionslånen står för en liten del av hushållens totala skuldsaldo uppgår räntor och amorteringar till mer än hälften av hushållens totala lånebetalningar.

Konsumtionslånen växer kraftigt och spelar allt större roll för hushållens ekonomi. Stora lån, på över 250 000 kronor, har ökat mycket under senare år. De stora lånen utan säkerhet har ökat med 370 procent och de lån där det belånade objektet utgör säkerhet, har ökat med 513 procent sedan 2008. Marknaden har präglats av en stark konjunktur och låga räntor. Bolånetaket och amorteringskravet kan till viss del ha bidragit till att stora konsumtionslån i högre utsträckning än tidigare används för bostadsändamål.[16] Det kan exempelvis vara till renovering. Dessutom kan en del stora konsumtionslån avse exempelvis ett bilköp som tidigare skulle ha finansierats genom en höjning av bostadskrediten om inte reglerna för amortering av bolån hade ändrats.

---

[15] Finansinspektionen, Svenska konsumtionslån 2020.

[16] Finansinspektionen, Svenska konsumtionslån 2020.

3.3 Amorteringsform påverkar totalkostnaden

Erbjudanden om konsumtionslån är sällan utformade så att konsumenten kan välja amorteringsform. Amorteringsformen påverkar hur stor lånets totala kostnad blir. Det finns två huvudmetoder för återbetalning: rak amortering och annuitetslån.

Vid rak amortering är beloppet att betala högst i början av låneperioden. Konsumenten amorterar samma summa varje månad. Räntekostnaderna sjunker i takt med amorteringen och allt eftersom skulden minskar blir inbetalningsbeloppen allt mindre. Skulden minskar fortast med en rak amorteringsmodell och kostnaden för ränta under lånets löptid blir totalt sett lägre.

Ett annuitetslån innebär att konsumenten betalar samma belopp varje månad under hela lånets löptid. Betalningen består till större delen av ränta och till en mindre del av amortering i början av lånets löptid. Mot slutet av löptiden, när skulden har blivit mindre, utgör räntan en mindre del och amorteringen en större del. Nackdelen med annuitetslån är att krediten blir dyrare för konsumenten.

Rak amortering är det vanligaste vid återbetalning av bostadskrediter medan annuitetslån är vanligast vid återbetalning av krediter vid till exempel köp av bil. Privatleasing av bil är en finansieringsform som ökar mycket och betalningarna är då beräknade utifrån en annuitet. Vilken amorteringsform som tillämpas bestäms av kreditgivaren och framgår av låneavtalet. För konsumtionslån är annuitetslån vanligast. Två av tre lån utan säkerhet betalades tillbaka som ett annuitetslån under 2019.[17] För blancolån över 200 000 kronor dominerade annuitetslån ännu mer. Där var andelen 75 procent. Endast för lån upp till 2 000 kronor var rak amortering vanligast. Drygt hälften av dessa hade rak amortering. Det kan förklaras med att återbetalningstiden är kort och att återbetalning av hela skulden sker genom få avbetalningar.

Rak amortering kan se dyrare ut om man enbart tittar på första månadsbetalningen. För ett lån på 150 000 kronor som ska återbetalas på nio år med en nominell årsränta om 16 procent blir första månadsbetalningen 3 418 kronor. För ett annuitetslån blir betalningen 2 658 kronor per månad under hela löptiden. För ett lån med rak amortering sjunker i stället betalningsbeloppet varje månad och sista inbetalningen blir 1 474 kronor. Ser man på totalkostnaden blir annuitetslån dyrare. Totalkostnaden för lånet med rak amortering blir 112 527 kronor, att jämföra med 137 436 kronor för annuitetslånet, en skillnad på nästan 25 000 kronor.[18]

---

[17] Finansinspektionen, Svenska konsumtionslån 2020.

[18] Beräkningar gjorda i Lånekalkylen på https://www.konsumenternas.se/konsumentstod/kalkyler--verktyg/lanekalkyl/

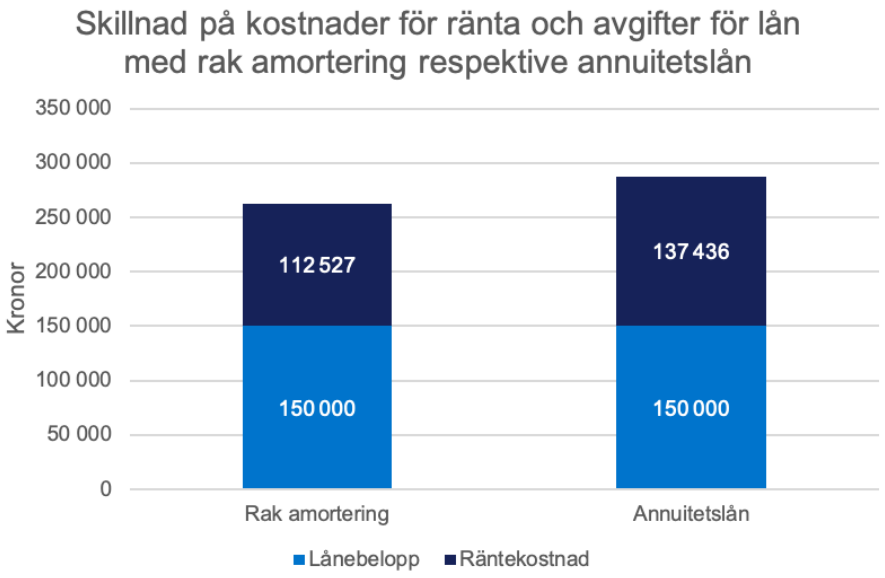

Figur 3: Ett räkneexempel som belyser skillnaden i kostnader mellan de två amorteringstyperna. Ett lån på 150 000 kronor med 16 procent nominell årsränta, återbetalningstid på nio år, aviavgift på 29 kronor per månad och en uppläggningsavgift på 395 kronor.

3.4 Aktörer på marknaden – de som lånar ut

För att lämna eller förmedla krediter till konsumenter krävs som regel tillstånd från Finansinspektionen. Aktörerna på marknaden för konsumtionslån varierar stort i storlek och omsättning. Det beror på att för vissa bolag är krediten den enda produkt som erbjuds medan andra bolag har en rad andra produkter i sitt utbud. Kreditförmedling är en marknad som tilltagit under de senaste åren och det har blivit allt vanligare att konsumenter använder sig av kreditförmedlingstjänster. Kreditförmedlare och deras information kan användas för att jämföra olika krediterbjudanden.[19] Kreditgivare som tillhandahåller krediter till konsumenter har i huvudsak antingen tillstånd enligt lagen om bank- och finansieringsrörelse (2004:297) eller enligt lagen om viss verksamhet med konsumentkrediter (2014:275).

Det är svårt att få en heltäckande bild av marknaden för krediter till konsumenter eftersom kreditgivning också kan inrymmas i andra tillstånd från Finansinspektionen. Exempelvis får bolag som har tillstånd som betalningsinstitut också lämna krediter till konsumenter. Marknaden ändrar sig dessutom över tid. Det kan finnas bolag som har tillstånd men som inte är aktiva, bolag som byter inriktning på sin verksamhet och därmed byter tillståndskategori eller som har företagsnamn som inte överensstämmer med den webbplats där de erbjuder krediter. Tillsammans gör detta att det är svårt att följa marknaden både vad gäller marknadens storlek och antalet aktörer.

[19] Konsumentverkets PM 2020/818, Granskning av kreditförmedlares marknadsföring av krediterbjudanden.

3.5 Konsumenterna – de som tar konsumtionslån

Allt fler låntagare får betalningsproblem kort tid efter att lånen beviljats och problemen är större bland unga än bland äldre.[20] Låntagarna med de lägsta inkomsterna tar i högre grad smålån än de med högre inkomster. En femtedel av de som tog konsumtionslån 2019 hade en inkomst före skatt under 10 000 kronor i månaden enligt Finansinspektionens konsumtionslåneundersökning. Undersökningen visar också att många har lån sedan tidigare och att många använder nya lån för att lösa äldre lån. Nästan 70 procent av de som tar krediter under 2 000 kronor har sedan tidigare kredit i samma bolag. De flesta konsumtionslån i undersökningen är små och många är dyra i relation till storleken. Att låntagare tar små lån till höga räntor tyder på en ansträngd ekonomisk situation och kan i värsta fall bli början på en skuldspiral. Att låna för att lösa tidigare lån tyder på att konsumenten aktivt söker efter bättre lånevillkor för sina befintliga lån. Nästan var tredje låntagare som lånar mellan 50 000 och 200 000 kronor hade sedan tidigare lån på över 50 000 kronor hos samma bolag. Undersökningen visar också att lån hos konsumentkreditinstitut har betydligt högre räntor än lån hos övriga långivare.[21]

En undersökning bland kommunernas budget- och skuldrådgivare visar att de flesta rådgivarna anger att en hög andel rådsökande har lån med i problembilden.[22] Det är få, cirka en procent, av de rådsökande som har bolån. Andelen skulder på grund av konsumtionslån och skulder som inte har med lån att göra, till exempel hyres- och skatteskulder, är ungefär lika stora bland de rådsökande. Andelen är cirka 40 procent vardera medan det i 10 procent saknas uppgift om skuldtyp. Obetalda telefon- och interneträkningar, vårdkostnader och fordonsskulder är vanliga skulder som inte är lånerelaterade. Till beloppen är skatteskulder störst.[23]

För ungefär 40 procent av lånen utan säkerhet är låntagarens syfte med lånet okänt. Där uppgiften finns är den vanligaste angivna orsaken att lösa andra lån och krediter. Knappt två tredjedelar av lånen över 200 000 kronor används för att lösa andra lån och krediter.[24]

Lån tas inte enbart till konsumtion av varor som går att avvara utan också till livsnödvändiga varor och tjänster. Den som på grund av betalningsanmärkningar nekas delbetalning kan behöva ta en högkostnadskredit för att betala till exempel tandvård eller mediciner.

---

[20] Finansinspektionen (2020), Svenska konsumtionslån 2020.

[21] Finansinspektionen (2020), Svenska konsumtionslån 2020.

[22] Konsumentverkets undersökning som presenteras i Finansinspektionen, Utlåning, betalningsproblem och skuld hos Kronofogden 2021, opublicerat.

[23] Boss-statistik som presenteras i Finansinspektionen, Utlåning, betalningsproblem och skuld hos Kronofogden 2021, opublicerat PM.

[24] Finansinspektionen (2020), Svenska konsumtionslån 2020.

3.6 Många påminnelser och krav vid konsumtionslån

Cirka 20 procent av låntagarna får betalningspåminnelser och 4,5 procent får inkassokrav. Bland låntagare under 25 år är andelen som får inkassokrav drygt 8 procent. Fakturaköp, där kreditprövning inte är ett krav, och små konsumtionslån dominerar hos personer med betalningspåminnelser och inkassokrav. Detta tyder på att många kredit- och låntagare får betalningssvårigheter. Den höga andelen skulder som går till inkasso visar att det är viktigt att kreditgivaren inhämtar och kontrollerar uppgifter om konsumentens ekonomi och gör en noggrann bedömning av låntagarens återbetalningsförmåga. Det finns långivare som inte inhämtar några uppgifter alls om hushållets lånebörda.

De som har en inkomst under 10 000 kronor i månaden efter skatt har 48 procent högre sannolikhet att få betalningsproblem än genomsnittet. Även de som har högre inkomst, men saknar marginaler och sparande, riskerar att få betalningsproblem redan vid en tillfälligt försämrad situation. Om deras ekonomi varaktigt blir sämre riskerar de i förlängningen att få en skuld som överlämnas till inkassobolag eller Kronofogden.[25] Inkassokrav är vanligare för lån som tagits hos konsumentkreditinstitut och säljfinansbolag än hos andra kreditgivare.

Inkassobolagen kan göra avbetalningsplaner med den skuldsatte i stället för att ansöka om betalningsföreläggande vid Kronofogden. I de fall betalningsföreläggande inte bedöms leda till en betalning läggs skulderna i stället på långtidsbevakning. Det kan till exempel vara vid låg inkomst och avsaknad av betalningsutrymme, eller när andra skulder med företrädesrätt får del av betalningsutrymmet genom löneutmätning. Det ankommer på inkassobolagen, enligt inkassolagen (1974:182), att se till att den skuldsatte inte vållas onödig skada eller olägenhet. Om inkassobolaget ansöker om betalningsföreläggande när en person saknar tillgångar och betalningsutrymme leder det enbart till att skulden ökar på grund av fler avgifter.

Kronofogden har i december 2020 tagit fram statistik gällande ansökningar om betalningsföreläggande från fem betaltjänstbolag som erbjuder fakturabetalning vid bland annat e-handel. Vissa av dem erbjuder även större lån utan säkerhet, men en majoritet av ärendena rör krediter vid ren konsumtion. Dessa fem bolag lämnade tillsammans in drygt 137 000 ansökningar till Kronofogden under januari-november 2020. Jämfört med helåret 2017 är det en ökning med nästan 19 300 ansökningar. Skuldbeloppet i ansökningarna från dessa bolag uppgick till 1,5 miljarder kronor 2017. För 2020 har beloppet ökat till drygt 2,6 miljarder kronor. Det motsvarar en ökning med 1 miljon kronor per dag. Betaltjänstföretagen har vuxit under senare år och antalet utskickade fakturor är fler.[26]

---

[25] Finansinspektionen, Varför får vissa konsumtionslånetagare betalningsproblem, FI-analys 29.

[26] https://esvd.svd.se/1003/Naringsliv/364609/2020-12-29/17786429/Shoppingskulden-okar-en-miljon-per-dag

3.7 Nyligen införda regler

2018 infördes regler om högkostnadskrediter i konsumentkreditlagen. De nya bestämmelserna innefattar kostnadstak, räntetak, förbud mot att förlänga återbetalningstiden mer än en gång samt krav på upplysning i all marknadsföring att krediten är en högkostnadskredit. Samtidigt infördes två bestämmelser som omfattar alla kreditgivare: En bestämmelse om måttfullhet vid marknadsföring av kredit som gäller för samtliga krediter samt en bestämmelse om krav på kreditprövning även för krediter som är helt utan avgift och ränta. Undantag från kravet på kreditprövning gäller endast vid räntefria kreditköp som är belagda med en försumbar avgift och betalas i sin helhet inom tre månader.

En bestämmelse för att minska risken för att konsumenter skuldsätter sig i onödan, och för att minska risken för överskuldsättning, infördes den 1 juli 2020. Den nya regeln innebär att om en konsument vid e-handel kan välja ett betalningssätt som inte innebär att en kredit lämnas, ska det alternativet visas först.[27] Ett kreditalternativ får heller inte vara förvalt.

Genom bestämmelsen minskar risken att konsumenter som vill betala direkt inte uppmärksammar det betalningsalternativet. Dock anser Konsumentverket att konsumenter alltid ska ha möjlighet att betala direkt vid köpet. Det är inte rimligt att köp ska vara oundvikligen förenade med skuldsättning. Idag finns det dock tillfällen där inget direktbetalningsalternativ erbjuds.

Konsumentverket delar tillsynsansvaret för bestämmelsen med Finansinspektionen och tillsyn pågår. Finansinspektionen har fått i uppdrag att under våren 2021 utvärdera den nya bestämmelsen. Konsumentverket anser i linje med det ovan anförda att det finns starka skäl att skärpa regleringen ytterligare och införa krav på att det alltid ska finnas ett direktbetalningsalternativ.

3.7.1 Konsumentverkets tillsyn med utgångspunkt i de nya reglerna

Konsumentverket är tillsynsmyndighet för de nya reglerna och har sedan de infördes genomfört olika insatser för att kontrollera att bolagen efterlever kraven som ställs på marknadsföring och avtalsvillkor.

Konsumentverket kan konstatera att de nya bestämmelserna fått genomslag speciellt vad gäller den informationstext som ska lämnas vid marknadsföring av högkostnadskrediter. De brister som har uppmärksammats har framför allt varit språkliga och tillsyn har bedrivit dels genom löpande tillsyn, dels genom informationsbrev till berörda näringsidkare.

Konsumentombudsmannen har hittills drivit ett mål i Patent- och marknadsdomstolen som har rört det nya kravet på måttfullhet i marknadsföringen.[28] Marknadsföringen som prövades omfattade ett antal reklamfilmer om att ”bynka”, vilket anspelade på företagets

---

[27] 7a kap 1 § lag (2010:751) om betaltjänster.

[28] Patent- och marknadsdomstolen, mål nr 16182–19.

namn, när pengarna inte räcker. Domstolen fann att det inte är tillåtet att marknadsföra lån som ett lättvindigt och oproblematiskt sätt att lösa ekonomiska problem och förbjöd bolagets reklam. Förbudet förenades med ett vite om 500 000 kronor.

Konsumentverket har uppmärksammat endast ett bolag som marknadsfört högkostnadskrediter med kostnader som redan vid ingående av avtalet översteg gränsen för kostnadstaket. Konsumentverket inledde tillsyn mot bolaget och ärendet avslutades då bolaget frivilligt rättade villkoren. Myndigheten har också uppmärksammat och bedrivit tillsyn gällande en överträdelse mot räntetaket. Även det ärendet är avslutat med rättelse.

Flest tillsynsärenden med anledning av den nya regleringen har gällt den varningstext om högkostnadskrediter som Konsumentverket tagit fram genom föreskrift KOVFS 2019:1, Upplysningsskyldighet vid marknadsföring av högkostnadskrediter.

4 Identifierade problemområden avseende konsumtionslån

Konsumentverket kan konstatera att det finns en rad problemområden på kreditmarknaden som kan leda till överskuldsättning. Där finns det möjlighet att stärka konsumentskyddet ytterligare.

I avsnitt 3.3 lyfts betydelsen av amorteringsform, där annuitetslån blir dyrare för konsumenten än alternativet med rak amortering. I avsnitt 3.7 avhandlas regeländringen om köp på kredit vid e-handel, enligt vilken det inte är tillåtet att visa kreditbetalning som ett första eller förvalt alternativ när även direktbetalning erbjuds. Enligt Konsumentverket finns det i båda dessa fall både skäl och möjligheter att öka konsumentskyddet. Inte minst är det både angeläget och naturligt att det alltid ska finnas möjlighet att betala direkt vid köpet.

Nedan i detta avsnitt behandlas ett antal områden närmare där Konsumentverket bedömer att det finns skäl och möjligheter att stärka konsumentskyddet ytterligare. Ordningen som områdena redovisas i speglar inte någon bedömning av behovet av stärkt skydd.

4.1 Marknadsföring av krediter

Marknadsföring av krediter ska vara måttfull.[29] Det innebär bland annat att marknadsföringen inte får vara påträngande. Krediten får inte heller framställas som en bekymmersfri lösning på ekonomiska problem eller missleda konsumenten i fråga om konsekvenserna av kreditavtalet.

Utgångspunkten i Konsumentverkets tillsynsarbete är att marknadsföring av krediter ska vara neutral och inte innehålla uppmaningar eller endast lyfta fram fördelar med krediten. Konsumentverkets allmänna råd[30] rör delvis kravet på måttfullhet i marknadsföringen. De allmänna råden är dock långt ifrån uttömmande och Konsumentverket agerar med tillsynsåtgärder i de fall myndigheten uppmärksammar marknadsföring som inte bedöms vara måttfull.

4.1.1 Marknadsföring riktad till redan utsatta konsumenter

Om personer som redan har svårt att betala sina skulder eller har beviljats skuldsanering lockas att ta nya lån kan det få stora negativa konsekvenser.

Krediter marknadsförs i dag via flera kanaler såsom sociala medier, e-post, sms, telefonsamtal och brev, men även i butik, i appar och på webbsidor. Det förekommer även att bolag använder sig av influencers i marknadsföring som riktar sig till unga

[29] 6a § Konsumentkreditlagen (2010:1846).

[30] KOVFS 2020:1 Konsumentverkets allmänna råd om konsumentkrediter.

vuxna. Ett exempel på sådan reklam är att tre månaders räntefri kredit erbjöds om konsumenten angav den marknadsförande influencerns namn i samband med kreditansökan. Ibland är reklamen anpassad för att vara direkt uppsökande. Vilken reklam konsumenten nås av styrs i hög grad av konsumentens sökhistorik på internet.[31] Det innebär att de som oftast nås av kreditmarknadsföring är konsumenter som tidigare har visat intresse för krediter. Därmed kan redan skuldsatta personer lockas att ansöka om krediter de inte har råd att betala tillbaka. Det finns även risk att konsumenter som aktivt valt att sluta ta krediter på grund av skuldproblem ändå utsätts för kreditmarknadsföring och erbjuds krediter. Det förekommer vidare att konsumenter som genomgår skuldsanering erbjuds att ansöka om krediter. För dessa skulle en ny kredit kunna medföra att skuldsaneringen avbryts.[32] Det är svårt att bedöma omfattningen av den personifierade marknadsföringen som förekommer i privata kanaler.

Konsumenten har sällan möjlighet att värja sig mot den personifierade marknadsföringen. Marknadsföringen av krediter ska dock vara måttfull och inte påträngande. Med hänsyn till det särskilda kravet på måttfullhet finns det anledning att ifrågasätta om mer offensiv direktmarknadsföring är förenlig med lagens bestämmelser. Konsumentverket avser att låta domstol pröva den frågan.

Tillfälligt förbud mot direktmarknadsföring av kredit i Finland

I Finland har ett tillfälligt förbud mot all direktmarknadsföring av konsumentkrediter och kreditförmedlingstjänster införts med anledning av coronapandemin. Förbudet gäller både nya, befintliga och tidigare kunder. Förbudet hindrar dock inte att konsumenter vid marknadsföring eller i samband med köp av varor och tjänster informeras om möjligheten att finansiera köpet med kredit.[33] Avsikten är att förhindra att påträngande marknadsföring riktas direkt till konsumenter i akuta ekonomiska svårigheter. Förbudet är tidsbegränsat och väntas upphöra i slutet av september 2021. Behovet av att skärpa reglerna för marknadsföringen av konsumentkrediter på längre sikt och ändamålsenliga metoder för detta avses bedömas separat senare.[34]

---

[31] https://statensmedierad.se/mik/algoritmersapaverkardevarnatvardag.2669.html, https://internetstiftelsen.se/guide/algoritmer/algoritmernas-betydelser-inom-olika-omraden/ och https://www.pts.se/sv/privat/internet/integritet/kakor-cookies/

[32] https://kronofogden.se/nyakravskuldsanering.html

[33] https://www.kkv.fi/sv/beslut-och-publikationer/publikationer/konsumentrombudsmannens-riktlinjer/enligt-substans/tillhandahallande-av-konsumentkrediter/

[34] https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/HallituksenEsitys/Sidor/RP_53+2020.aspx

4.1.2 Samlingslån – en möjlighet med risker

Att ”samla alla krediter” i ett samlingslån till en lägre månadskostnad innebär oftast en längre avbetalningstid som gör att totalkostnaden för krediten kan bli dyrare. Kreditgivaren kan lösa befintliga krediter, men inte avsluta ett kvarvarande kreditutrymme. Konsumenten kan därmed fortsätta att nyttja kreditutrymmet med ökad skuldsättning som följd.

Samlingslån kan vara en bra lösning för en konsument som är redo, eventuellt i samråd med en budget- och skuldrådgivare, att aktivt verka för att få sin ekonomi i balans. Det finns dock flera risker förenade med samlingslån.

Lägre månadskostnad men högre totalkostnad
Statistik från Finansinspektionen visar att hälften av de krediter som överstiger 100 000 kronor används för att samla och lösa andra krediter. Krediter som från början tagits som högkostnadskrediter, tecknats vid delbetalning av köp eller som lån utan säkerhet erbjuds att lösas och samlas ihop till ett större lån med lägre ränta än på de befintliga krediterna.

Lockelsen i kreditförmedlarnas och kreditgivarnas marknadsföring av samlingslån för att lösa och ersätta flera befintliga skulder med en kredit, är ofta en lägre månadskostnad. Men med lägre månadskostnad kommer ofta längre återbetalningstider, som i sin tur kan resultera i högre totalkostnad för krediten. Kreditgivare och kreditförmedlare är skyldiga att i sin marknadsföring av samlingslån redovisa det nya lånets totala kostnad över tid. Dock är det ofta den lägre månadskostnaden som framhålls. Med hänsyn till det särskilda kravet på måttfullhet vid marknadsföring av krediter och att marknadsföringen inte får missleda konsumenten i fråga om konsekvenserna av kreditavtalet kan det ifrågasättas om den beskrivna marknadsföringen motsvarar lagens krav.

Liksom frågan om direktmarknadsföring ovan lämpar sig även denna för domstolsprövning.

Lösta krediter innebär inte avslutat kreditutrymme
Samlingslån är ibland förknippade med villkor om att andra skulder ska lösas. Vanligen löser den nya kreditgivaren konsumentens skulder med det nya samlingslånet. I dessa fall kan kreditprövningen göras på endast det nya beloppet. I andra fall läggs ansvaret på konsumenten att lösa krediterna. Då bör återbetalningsförmågan bedömas mot det sammanlagda beloppet, om inte kreditgivaren kan säkerställa att slutreglering sker av de krediter som samlingslånet är avsett att ersätta.

Även om kreditgivaren hjälper konsumenten att lösa befintliga skulder kan denne inte avsluta ett kreditutrymme som är kopplat till ett kreditkort eller en kontokredit. Om konsumenten inte säger upp det befintliga kreditutrymmet själv finns utrymmet kvar och kan återigen börja nyttjas. För att använda det befintliga kreditutrymmet krävs ingen ny kreditprövning. Om konsumenten på nytt använder de kreditutrymmen som

frigjorts i samband med samlingslånet riskerar konsumenten att ådra sig skulder utanför sin betalningsförmåga. Då har det nya lånet i stället bidragit till att skapa en skuldfälla.

För att det inte ska uppstå en skuldfälla vid tecknande av samlingslån är det viktigt att det inte kvarstår något kreditutrymme som konsumenten kan använda vid sidan av samlingslånet. Att sådana utrymmen avslutas är viktigt både för kreditgivaren, som annars riskerar att inte få betalt, och för konsumenten, som riskerar att öka sin skuldsättning utan att ha råd med det. De beskrivna riskerna bör kunna motverkas genom att kreditgivaren kräver och säkerställer att konsumenten avslutar sådana utrymmen samtidigt som de tidigare krediterna slutregleras.

Frågan kan komma att bli föremål för dialog mellan branschen och Konsumentverket.

4.2 Kreditprövning

Innan en kreditgivare får bevilja en kredit till en konsument krävs att kreditgivaren genomför en kreditprövning och bedömer att konsumenten har råd att betala tillbaka krediten. En kreditprövning ska grundas på konsumentens ekonomiska förhållanden. Regleringen om kreditprövning återfinns i 12 § i konsumentkreditlagen

Konsumentverket har i allmänna råd redovisat myndighetens uppfattning om hur en kreditprövning bör genomföras. Vid en kreditprövning bör kreditgivaren inhämta uppgifter om den sökandes inkomst, utgifter och skulder. De inhämtade uppgifterna ska sedan kontrolleras och som ett sista steg beräknas konsumentens återbetalningsförmåga.[35]

Kreditgivaren är skyldig att göra en kreditprövning även vid korta lån med lägre avgifter. Undantag från kravet på kreditprövningen gäller endast vid räntefria kreditköp som är förenade med högst en försumbar avgift och ska betalas i sin helhet inom tre månader.

Sedan 2012 har Konsumentverket granskat kreditprövningar. Sammanfattningsvis kan myndigheten konstatera att kreditgivare inhämtar information i varierande grad och från olika källor. De senaste årens granskningar visar att de flesta bolag dels frågar konsumenten, dels hämtar uppgifter på annat sätt, till exempel från kredituppplysningsbolag, kontoinformationstjänster och direkt från myndigheter. Varken en kredituppplysning eller uppgifter från kontoinformationstjänster visar samtliga krediter eller konsumentens hela skuldsaldo. Det finns idag inget register som visar en konsuments samlade skuldsituation. Det finns heller ingen extern källa som innehåller uppgifter om aktuell inkomst och månatliga utgifter.

Konsumentverket kan efter dialog med andra myndigheter, branschföreningar och kredituppplysningsbolag konstatera att det är en stor brist att konsumentens skuldsaldo inte kan kontrolleras.

---

[35] KOVFS 2020:1 Konsumentverkets allmänna råd om konsumentkrediter.

4.2.1 Svårt att kontrollera konsumentens aktuella skuldsaldo

Eftersom det inte finns någon samlad förteckning över konsumentens samtliga skulder är det inte möjligt för kreditgivare att kontrollera konsumentens ekonomiska förhållanden. Detta försvårar kreditprövningen och bedömningen av konsumentens återbetalningsförmåga.

Kreditgivaren är enligt 12 § i konsumentkreditlagen skyldig att med hjälp av tillräckliga uppgifter om konsumenten pröva dennes återbetalningsförmåga. Krediten får endast beviljas om konsumenten bedöms ha en framtida förmåga att återbetala krediten.

Konsumenten har ett ansvar för att lämna korrekta uppgifter om inkomst, utgifter och skulder i kreditprövningsprocessen. Det är dessa uppgifter som kreditgivaren bör kontrollera och lägga till grund för att avslå eller bevilja en kredit. En konsument kan relativt enkelt lämna korrekta uppgifter om sin inkomst. Uppgifter om månatliga utgifter och skulder är svårare att lämna.

Konsumentens skuldsaldo är av avgörande betydelse för bedömningen av återbetalningsförmågan. En kreditupplysning visar många gånger inte konsumentens hela skuldsituation. I brist på en samlad förteckning över konsumentens skuldsättning saknar kreditgivaren möjlighet att kontrollera konsumentens uppgifter. Detta försvårar kreditprövningen och ökar risken att konsumenten beviljas krediter utan att ha tillräcklig återbetalningsförmåga.

Uppgifter i kreditupplysningen

Det finns idag 19 bolag som har tillstånd från Integritetsskyddsmyndigheten att bedriva kreditupplysningsverksamhet. Kreditupplysningsbolagens verksamhet regleras i kreditupplysningslagen (1973:1173). Av lagen följer bland annat att den tystnadsplikt som gäller för banker, kreditmarknadsbolag och konsumentkreditinstitut inte hindrar att uppgifter om lämnade krediter, betalningsförsummelser och kreditmissbruk utväxlas för kreditupplysningsändamål inom den krets som utgörs av dessa företag samt företag som har tillstånd att bedriva kreditupplysningsverksamhet.[36]

Av lagen följer också att i en kreditupplysning får endast information om sådana betalningsförsummelser ingå som antingen har fastslagits av domstol eller annan myndighets avgörande eller åtgärd, eller att det har fattats ett inledande beslut om skuldsanering, betalningsinställelse, konkurs eller ackord. Kreditupplysningar får vidare inte innehålla uppgifter om kreditmissbruk, om inte uppgiften lämnats av ett företag under Finansinspektionens tillsyn och kredittagaren i avsevärd utsträckning överskridit gällande kreditgräns eller på något annat sätt allvarligt missbrukat krediten.[37]

---

[36] 5 a§ kreditupplysningslagen (1973:1173).

[37] 7 § kreditupplysningslagen (1973:1173).

Tre av de nitton bolag som har tillstånd att bedriva kreditupplysningsverksamhet hanterar majoriteten av alla kreditupplysningar avseende konsumenter. Av dessa är det idag endast ett bolag som har ett så kallat engagemangsregister. Genom registret har de kreditgivare som köper upplysningar av bolaget tillgång till tillgängliga uppgifter om konsumentens befintliga kreditengagemang, om de själva rapporterar uppgifter till engagemangsregistret. Idag delas inga uppgifter om kreditåtaganden och betalningsförsummelser mellan de behöriga upplysningsbolagen, trots att kreditupplysningslagen tillåter det. Detta medför att kreditgivare har tillgång till olika mycket information beroende på dels från vilket upplysningsbolag kreditupplysningen köps, dels vilken information kreditgivaren själv lämnar till engagemangsregistret, om sådant register finns.

Uppgifter från inkassobolag

Uppgifter om skulder som har överlämnats till inkassobolag får inte förekomma i en kreditupplysning. Dels hindrar bestämmelser i kreditupplysningslagen att krediter som lämnas för inkassoåtgärd förekommer i en kreditupplysning, dels omfattas inkassobolagens verksamhet av tystnadsplikt.

Kreditupplysningar innehåller alltså inte information om skulder som lämnats vidare till inkassobolag. Dock syns ibland under en viss tid en markering i kreditupplysningen om att en skuld lämnats vidare för inkassoåtgärd. Markeringen visar att det förekommit ett missbrukat bankkonto, en misskött kredit, alternativt en missbrukad kontokredit. Dock finns ingen närmare information om den obetalda skulden.

Det finns ytterligare skäl till att skulder som överlämnats till inkassobolag inte förekommer i kreditupplysningar. Ett sådant skäl är att inkassobolagen inte ingår i den krets inom vilken information om betalningsförsummelser och kreditmissbruk får utväxlas för kreditupplysningsändamål.[38] Ett annat skäl är att kreditupplysningar avseende konsumenter inte får innehålla uppgifter om andra betalningsförsummelser än sådana som har fastslagits i domstol eller av annan myndighet eller att det har fattats ett inledande beslut om skuldsanering, betalningsinställelse, konkurs eller ackord.[39] Avslutningsvis får uppgifter om skulder som har överlämnats för indrivning inte obehörigen röjas, det vill säga att uppgifterna inom inkassoverksamhet omfattas av tystnadsplikt.[40]

Hos inkassobolagen finns omfattande information om konsumenters skuldsituation. Uppgifter om betalningsförsummelser och betalningsproblem är värdefull information för de kreditgivare och betalningsinstitut som står inför ett kommande beslut att bevilja eller avslå en kreditansökan. Dessa uppgifter har kreditgivarna ingen möjlighet att ta del av idag. Enda möjligheten är att konsumenten själv uppger att det finns obetalda fodringar hos inkassobolag.

---

[38] Av § 5a i kreditupplysningslagen (1973:1173).

[39] Vidare framgår av 7 § kreditupplysningslagen (1973:1173).

[40] 11 § inkassolagen (1974:182).

Konsumentens skuldsaldo

Eftersom kreditupplysningsbolagen inte delar uppgifter med varandra, att beviljade krediter inte rapporteras till upplysningsbolagen samt att inkassobolagens uppgifter om skulder och betalningsförsummelser inte får lämnas vidare till kreditupplysningsändamål kan kreditgivarna inte få en samlad bild av konsumenternas skulder.

En stor del av de 77 miljarder i skulder som finns registrerade hos de svenska inkassobolagen finns därmed inte med i kreditupplysningarna.

Bristen på information om konsumentens skuldsituation försvårar kreditprövningen och ökar risken att konsumenter beviljas lån de inte har råd att betala tillbaka.

Finansinspektionen lyfte i Konsumentskyddsrapporten 2020 behovet av att utreda möjligheten att få en helhetsbild av konsumentens totala skuldsituation.[41] Tillgången till en sammanställning av konsumentens totala skuldsituation skulle kunna vara ett effektivt verktyg i kampen mot överskuldsättning. Förutom att leda till säkrare kreditprövningar skulle sammanställningen också vara användbar för de berörda konsumenterna, liksom för budget- och skuldrådgivare.

Att låta inkassobolagen rapportera till kreditupplysningsbolagen har tidigare behandlats i utredningen Överskuldsättning i kreditsamhället?.[42]

Skuldregister i andra nordiska länder

I Norge infördes under 2019 möjligheten att föra skuldregister med information om hur stora konsumtionslån kredittagarna har. Bakgrunden var att konsumtionslånen ökade oroväckande och att det oftast var unga människor som fick problem. En översikt över lånesökandens samlade skuldsituation bedömdes ge kreditgivarna ett bättre underlag för kreditprövningen och därmed motverka risken för överskuldsättning.

Alla kreditgivare med verksamhet i Norge är skyldiga att rapportera in uppgifter om konsumtionslån till de bolag som har licens att föra skuldregister. För lån utan säkerhet registreras uppgift om kredittypen, det utestående lånebeloppet, löptid och effektiv ränta. För revolverande krediter, exempelvis kreditkort, ska det finnas uppgift om både låneutrymme och utnyttjad andel av detta.[43]

I Finland utreds frågan om ett skuldregister. Det föreslås innehålla konsumentkrediter och tas i bruk stegvis från våren 2023.[44]

---

[41] Finansinspektionen, Konsumentskyddsrapport 2020.

[42] SOU 2013:78 Överskuldsättning i kreditsamhället?.

[43] https://www.regjeringen.no/no/tema/forbruker/gjeldsinformasjonsloven/id2510537

[44] https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM022:00/2020

4.3 Fakturabetalning ändras till delbetalning utan kreditprövning

En konsument kan enkelt ändra från fakturabetalning till delbetalning vid e-handel. Det görs ofta utan att konsumentens återbetalningsförmåga prövas, trots att delbetalningar som sträcker sig över längre tid än tre månader omfattas av kravet på kreditprövning.

En konsument som betalar direkt med kontanter, betalkort eller internetbetalning riskerar inte att hamna i skuld på grund av sitt köp. Däremot går konsumenten miste om en del rättigheter vid direktbetalning, särskilt när det handlar om distansavtal. Att betala ett köp med ett kreditkort innebär en ökad trygghet eftersom konsumenten då kan vända sig till kreditgivaren i stället för till säljaren om problem uppstår. Fakturabetalning är ett annat välanvänt betalningssätt som kan ge trygghet vid e-handel. Om konsumenten väljer att betala sitt köp med faktura är det lätt att hålla inne hela eller delar av betalningen om det skulle vara något fel med leveransen eller produkten. Men från köptillfället till dess att fakturan ska betalas kan saker inträffa som gör det svårt för konsumenten att betala. Det kan då vara lätt att lockas att i stället delbetala köpet. Att omvandla en faktura till delbetalning sker enkelt med endast ett knapptryck. Lika enkelt är det att skjuta upp betalningen.

Marknadsföring av krediter utvecklas i takt med att nya tjänster erbjuds. Fakturor skickas inte längre med i varupaketen utan aviseras via mejl och sms. I de flesta fall kan fakturan ses i sin helhet i respektive kreditgivares app eller webbplats. Den tekniska utvecklingen ställer krav på konsumenten och för den som är ovan kan det vara lätt att missa fakturan.

Konsumentverkets genomförde i slutet av 2020 en enkätundersökning till fem stora bolag som erbjuder fakturabetalningar vid exempelvis e-handel. Fyra bolag besvarade enkäten. Undersökningen visar att av drygt 8,5 miljoner fakturor som ställdes ut till konsumenter under november 2020 betalades 90 procent helt. Drygt 4 procent betalades efter påminnelse. 2 procent var i januari 2021 fortfarande obetalda. Eftersom vissa fakturor hade 60 dagars betalningstid hade alla inte förfallit till betalning när enkäten besvarades. Knappt 2 procent omvandlades till delbetalning vilket motsvarar cirka 155 000 fakturor. Utöver delbetalningsalternativet fanns möjlighet hos några bolag att förlänga fakturans förfallotid utan extra kostnad.

Statistik från Kronofogden visar att dessa fem bolag lämnat in drygt 116 000 ansökningar om betalningsföreläggande under januari till november 2020. Snittskulden varierar stort mellan bolagen, vilket kan bero på inom vilken bransch de vanligtvis agerar. Ansökningarna riktas mot cirka 74 000 konsumenter. Över 20 000 konsumenter har 2 eller fler ansökningar riktade mot sig från de fem kreditgivarna och 266 konsumenter har 10 ansökningar eller fler. Den konsument som har flest har inte mindre än 51 ansökningar riktade mot sig från de fem kreditgivarna.

Vid köp mot faktura krävs i normalfallet ingen kreditprövning. Av 4 § konsumentkreditlagen följer att fakturabetalningar är undantagna kravet på

kreditprövning. Undantaget gäller för räntefria krediter som ska betalas tillbaka inom tre månader och som endast har en obetydlig avgift.

Vid köp på faktura inhämtas ofta en kreditupplysning. Kreditgivaren får då en översiktlig bild över konsumentens ekonomiska situation och uppgift om betalningsanmärkningar. Kreditupplysningen innehåller dock, som redovisats ovan, generellt inte tillräckligt med uppgifter för att återbetalningsförmågan ska kunna bedömas. Det är problematiskt att fakturor enkelt kan konverteras till delbetalningar utan att det görs en kreditprövning eftersom det medför risk att konsumenterna ådrar sig skulder de inte har råd att betala tillbaka.

Att fakturor konverteras till delbetalning utan att det görs en kreditprövning strider enligt Konsumentverket mot 12 § konsumentkreditlagen.

Eftersom tillsynsansvaret över 12 § konsumentkreditlagen är delat avser Konsumentverket att diskutera lämpliga åtgärder med Finansinspektionen. Såväl dialog med branschen, förtydliganden av de allmänna råden och tillsynsåtgärder kan bli aktuella.

4.4 Kostnads- och räntetak

Konsumentkrediter med en effektiv ränta över 30 procent plus referensräntan, så kallade högkostnadskrediter, omfattas av regleringen om ränte- och kostnadstak. Räntetaket innebär att den nominella räntan för en kredit aldrig får överstiga 40 procent plus referensräntan. Kostnadstaket innebär bland annat att konsumenter som beviljas en högkostnadskredit vet hur mycket krediten som mest kommer att kosta, avgifter och räntor medräknade. Vid marknadsföring av dessa krediter finns krav på en informationstext, en upplysning om att krediten är just en högkostnadskredit.

Det var relativt vanligt med krediter med en effektiv ränta över gränsvärdet när den nya regleringen trädde i kraft 2018. Efter regleringen har flera bolag som tidigare tillämpade en effektiv ränta över 30 procent sänkt nivåerna och erbjuder numera krediter där den effektiva räntan hamnar strax under gränsen för att definieras som en högkostnadskredit.[45] Dessa krediter saknar tak för ränta och kostnader, kan växa obegränsat och konsumenterna går också miste om varningsinformationen om att krediten kan påverka ekonomin. Genom att anpassa ränte- och kostnadsnivåerna undgår bolagen de striktare reglerna. En konsekvens av detta är att den konsumentskyddande effekten av reglerna minskar.

Numera tillhandahåller många kreditgivare produkter med effektiv ränta strax under nivån för en högkostnadskredit. Det finns också exempel på kreditgivare som vid införandet av reglerna om ränte- och avgiftstak höjt sina nivåer något.

Finansinspektionen och Konsumentverket konstaterar i en analys från oktober 2020 att merparten av de avtal om högkostnadskrediter som ingås har villkor som följer reglerna

[45] Finansinspektionen, FI-analys 22, Färre högkostnadskrediter efter nya regler.

om kostnadstak.[46] För att kontrollera efterlevnaden av reglerna krävs dock att också fall där dröjsmål med betalningen inträffat undersöks. Det är främst i dessa situationer som reglernas konsumentskyddande funktion aktualiseras. En sådan uppföljning bör genomföras. Kostnadstaket avser att begränsa totalkostnaden för en kredit om konsumenten får betalningsproblem. Av den hittills genomförda undersökningen går det inte att dra någon närmare slutsats i frågan om reglerna efterlevs och om konsumenterna får det avsedda skyddet.

Eftersom det inte finns krav på kreditgivare att vid ansökan om betalningsföreläggande ange att det är fråga om en högkostnadskredit, saknar Kronofogden möjlighet att upptäcka fall där kreditgivare kräver betalning som strider mot reglerna om kostnadstak. Det finns därför risk att betalningsskyldighet fastställs för fordringar som strider mot reglerna.[47]

Det saknas uppgifter om hur många bolag som lämnar krediter som omfattas av kostnadstaket. För att få en uppfattning om detta har Konsumentverket ombett 32 konsumentkreditinstitut, som Konsumentverket identifierat som troliga kreditgivare av högkostnadskrediter, att inkomma med uppgift om aktuella räntespann för bolagens krediter. 18 av instituten har svarat. 11 av dessa erbjuder krediter med effektiva räntor som överstiger 30 procent och därmed omfattas av kostnadstaket. Den högsta effektiva räntan som anges är på 265 procent. Resterande 7 institut svarar nej på frågan om de lämnar högkostnadskrediter. Dessa tillämpar räntor i spannet från 9,95 till 29,84 procent.

4.4.1 Kreditköp räknas inte som högkostnadskrediter oavsett räntenivå

Vid e-handel erbjuds ofta kreditköp. Även i fysiska butiker blir det allt vanligare. Krediter som ges vid köp räknas inte som högkostnadskrediter, oavsett räntenivå. Betalningsproblem kopplade till kreditköp ökar.

Ett kreditköp innebär att konsumenten inte betalar för varan eller tjänsten direkt. Delbetalning är ett exempel på kreditköp. Krediten lämnas av säljaren eller av en kreditgivare som samarbetar med säljaren.

Vid köp av varor och tjänster på nätet är betalning på kredit ett vanligt alternativ. Krediter är särskilt vanliga vid köp av hemelektronik och möbler, men har även ökat inom klädhandeln. En kredit som är kopplad till köp av en viss produkt räknas inte som en högkostnadskredit och omfattas inte av kostnadstaket, även om den effektiva räntan överstiger 30 procent.

---

[46] Finansinspektionen, FI-analys 22, Färre högkostnadskrediter efter nya regler.

[47] Bilaga 6.

Kronofogden och Svensk Inkasso ser en ökning av betalningsproblem kopplade till kreditköp.[48] Kostnaderna för ett kreditköp kan växa snabbt om konsumenten inte följer kreditavtalet, och då finns det inget tak för hur stor kostnaden kan bli.

Utredningen angående högkostnadskrediter fokuserade på marknaden för snabblån och andra liknande fristående krediter och hade inte i uppdrag att kartlägga villkoren för hela marknaden för konsumentkrediter. Kreditköp var inte föremål för utredningens överväganden. I utredningen uttalades dock att regeringen avsåg att följa utvecklingen på kreditmarknaden för att försäkra sig om att avgränsningen av definitionen högkostnadskredit var motiverad utifrån de kreditprodukter som erbjuds till konsumenterna.[49]

Både Konsumentverket[50] och Finansinspektionen[51] har tagit fram allmänna råd som syftar till att begränsa kostnader och löptider för kreditköp.

Det förekommer att konsumenter erbjuds kreditköp med effektiva räntor som är högre än 30 procent plus referensräntan. Att kreditköp inte omfattas av reglerna om ränte- och kostnadstak betyder att räntor och kostnader kan växa obehindrat om konsumenten får problem med återbetalningen. Detta innebär att ett kreditköp kan medföra större risker för konsumenternas privatekonomi än en motsvarande högkostnadskredit med kostnadstak.

Att låta även kreditköp omfattas av ränte- och kostnadstak skulle motverka den pågående ökningen av skuldproblem kopplade till kreditköp.

Kostnads- och räntetak i andra länder

Fler länder än Sverige har infört tak för räntor och kostnader för vissa typer av krediter.

Redan 2013 införde Finland ett räntetak på 50 procent plus referensränta för lån som understeg 2 000 euro. Efter att räntetaket infördes omvandlades många små snabblån till större lån med längre avbetalningstider. Därmed kunde kreditgivarna fortsätta att ta ut en årsränta på flera hundra procent och de skuldsatta drog på sig större skulder än tidigare. Räntetaket medförde alltså inte att skuldsättningen minskade i Finland. Under 2019 införde Finland ett nytt ränte- och kreditkostnadstak för att minska skuldsättningen. Regleringen gäller alla konsumentkreditavtal som ingåtts från och med den 1 september 2019, med undantag för köp av bil på avbetalning samt sådana bostadskrediter där bostaden eller annan egendom utgör säkerhet. Den nominella årsräntan får vara högst 20 procent oavsett kreditens storlek. Samtidigt infördes ett kostnadstak som beräknas procentuellt per dag, men som också har ett tak för kostnader per år. Om kreditgivaren bryter mot bestämmelserna så att den avtalade krediträntan

---

[48] https://digital.di.se/artikel/inkassobranschen-spar-small-till-hosten-pekar-ut-krediter-i-e-handeln och https://www.svd.se/rekordmanga-skulder-till-klarna-gar-till-kronofogden

[49] Proposition 2017/18:72, Räntetak och andra åtgärder på marknaden för snabblån och andra högkostnadskrediter.

[50] KOVFS 2020:1 Konsumentverkets allmänna råd om konsumentkrediter.

[51] FFFS 2014:11 Finansinspektionens allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden.

eller övriga kostnader överstiger vad som är tillåtet, behöver konsumenten inte betala någon krediträntа eller andra kreditkostnader alls.[52]

I Danmark har det införts ny reglering på kreditmarknaden. Det har bland annat införts ett krav på tillstånd för bolag som tillhandahåller konsumentlån, ett räntetak baserat på den effektiva räntan, 35 procent, samt ett kostnadstak på 100 procent.

I Storbritannien finns high-cost-short-terms-credits (HCSTC) som definieras som lån utan säkerhet som ska återbetalas inom ett år till en effektiv ränta på 100 procent eller mer. För HCSTC gäller specifika regler om riskvarningar i marknadsföring och ett förbud att förlänga eller refinansiera krediten mer än två gånger. Vidare finns tre separata tak som gäller samtidigt. Det första taket anger att ränta och avgifter inte får överskrida 0,8 procent av den lånade summan per dag. Det andra taket gäller om låntagaren är försenad med betalning eller inte kan betala. Då får kreditgivaren inte ta ut mer än 15 pund totalt. Det tredje taket anger att låntagare aldrig behöver betala mer avgifter och räntor än 100 procent av det lånade beloppet. Marknaden för HCSTC-lån har mer än halverats sedan reglerna infördes.[53]

---

[52] https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/HallituksenEsitys/Documents/RP_230+2018.pdf och https://svenska.yle.fi/artikel/2018/01/10/skuldsattas-skulder-blir-bara-storre

[53] Finansinspektionen, FI-analys 22, Färre högkostnadskrediter efter nya regler.

4.5 Ordning och reda och avräkningar

Det är viktigt att konsumenter har både balans i sin ekonomi och ordning och reda på sina skulder. För de allra flesta är det inte ett problem, medan det för andra är väldigt svårt. Utan kontroll på skulderna är det svårt att bevaka sina intressen i den summariska processen.

När betalningar kommer in till fordringar som har lämnats till Kronofogden för indrivning sker avräkning i första hand mot förfallna räntor och avgifter. Detta innebär att räntan fortsätter att löpa på kapitalbeloppet och att skulden många gånger fortsätter att växa, trots återkommande inbetalningar. För många konsumenter blir konsekvensen att de aldrig kan reglera skulden.

4.5.1 Identifiera skulder

Många skulder och upprepade byten av fordringsägare försvårar för konsumenterna att hålla ordning på sin ekonomi och att bevaka sina intressen.

Budget- och skuldrådgivare vittnar om att det är väldigt vanligt att rådsökande konsumenter har stora problem med att hålla ordning på och identifiera sina skulder. Självklart kan mängden skulder vara en förklaring, men även den omfattande handeln med konsumentfordringar, som medför upprepade byten av fordringsägare, är en klart komplicerande faktor. Att krediter tecknas under ett varumärke som skiljer sig från kreditgivarens namn försvårar också konsumentens kontroll över skulderna.

Att konsumenten har kontroll på sina skulder är inte bara en fråga om ordning och reda. Eftersom det i den summariska processen är helt upp till konsumenten att bestrida felaktiga krav, kan den bristande kontrollen också få till följd att konsumenten inte kan bevaka sina intressen i processen.

I Integritetskyddsmyndighetens allmänna råd om tillämpning av inkassolagen[54] ställs vissa krav på identifiering av fordringar i inkassokrav. Sannolikt skulle ökade krav på identifieringen underlätta konsumentens kontroll på skulderna.

Även en sådan sammanställning av konsumentens totala skuldsituation som lyfts i avsnitt 4.2.1 ovan skulle, om den gav möjlighet att även se skuldhistorik, kunna underlätta för konsumenten att följa skulderna och även i övrigt hålla ordning på sin ekonomi.

4.5.2 Avräkning på ränta och avgifter före kapital

Inbetalningar till en fordran som överlämnats till Kronofogden för indrivning avräknas först mot räntor och avgifter och därefter mot kapitalskulden. Detta leder till att räntor fortsätter att löpa och fördyrar och fördröjer slutbetalningen av skulden.

---

[54] Integritetsskyddsmyndighetens allmänna råd Tillämpning av inkassolagen.

Idag är huvudregeln att inbetalningar till fordringar som har överlämnats till Kronofogden räknas av mot räntor och avgifter och först därefter mot kapitalbeloppet, om fordringsägaren inte har begärt något annat.[55] Först när förfallna räntor och avgifter är betalda sker avräkning mot kapitalbeloppet. Avräkningsordningen medför ofta att skulderna växer trots att inbetalningar sker. Detta både fördyrar och försvårar för konsumenten att slutbetala skulden. I värsta fall kan konsumenten aldrig slutbetala skulden, trots att konsumenten betalat betydligt mer än vad det ursprungliga avtalet avsåg.

I överskuldsättningsutredningen[56] lyftes ett förslag om att avräkningsreglerna i utsökningsbalken skulle ändras på så sätt att medel som inflyter i exekutionsmål först ska avräknas mot kapitalbeloppet och därefter mot kostnader och räntor.

Kronofogden har visat exempel[57] på hur nuvarande avräkningsordning kan påverka konsumenters möjligheter att bli skuldfria. Med en omvänd avräkningsordning skulle konsumentens kapitalskuld minska betydligt fortare och därmed inte vara räntebärande i samma utsträckning som idag. I exemplet nedan skulle en konsument med en skuld om 800 000 kronor, vid en beviljad skuldsanering betala 16 000 kronor per månad under fem år för att sedan vara skuldfri. Utan en skuldsanering hade samma belopp (16 000 kronor) varit konsumentens månatliga kostnad för enbart räntor och avgifter under samma tidsperiod. Det vill säga att utan en skuldsanering hade konsumentens kapitalskuld inte minskat alls, trots att konsumenten betalat 800 000 kronor.

Tabell 1: Förutsättningarna för exemplet är en skuld på 800 000 kronor som består av ett kapitalbelopp på 600 000 kronor och en upplupen ränta på 200 000 kronor. Personen har ett betalningsutrymme på 16 000 kronor per månad. Genomsnittlig ränta uppgår till 25 procent.

Situation med betalningsutrymme på 16 000 kr och en skuld på 800 000 kr	Återbetalningstid
Skuldsanering	**50 månader** (60 kalender-månader då två månader är betalningsfria varje år)
Löneutmätning med dagens avräkningsordning.	**Evig tid**, betalningen täcker bara årligt tillkommande räntor
Löneutmätning där kapitalet avräknas före räntan	69 månader

Det är inte vanligt med så stora betalningsutrymmen i skuldsaneringsärenden som i exemplet ovan, men under 2020 rör det sig om cirka 150 personer där betalplanen ligger på 70 procent eller högre.

Idag finns det ungefär 90 000 personer som har funnits i Kronofogdens register i över 20 år. De har små möjligheter att någonsin bli skuldfria. Jämlikhetskommissionen har

---

[55] 13 kap. 13 § utsökningsbalken.

[56] SOU 2013:78 Överskuldsättning i kreditsamhället?.

[57] Öppen utfrågning om överskuldsättning i Civilutskottet februari 2020.

föreslagit, som komplement till skuldsanering, ett införande av absolut preskription när det gäller konsumentfordringar för långvarigt överskuldsatta efter finländsk förebild.[58]

En ändrad avräkningsordning skulle kunna få en avgörande påverkan på konsumenternas möjligheter att betala sina skulder.

4.6 Spel på kredit

Cirka 65 procent av konsumenterna i Sverige har spelat om pengar de senaste tolv månaderna.[59] Under 2019 omsatte enbart de licensierade spelbolagen på den svenska spelmarknaden totalt 26,8 miljarder kronor. Det saknas uppgifter om omsättningen hos olicensierade spelbolag. Uppskattningsvis utgjorde 12 procent av svenskarnas spelande på kommersiella online-spel och vadhållning spel hos spelföretag utan svensk licens.[60]

För att få bedriva verksamhet på den svenska spelmarknaden krävs licens från Spelinspektionen. Det finns sex olika typer av licenser, bland annat för statligt spel, kommersiellt online-spel och vadhållning. Spelverksamheten ska vara lämplig ur allmän synpunkt och bedrivas på ett sunt och säkert sätt under offentlig kontroll. Det innebär bland annat att spelen ska ha ett högt konsumentskydd, att det ska råda hög säkerhet i spelen och att de negativa konsekvenserna av spelande ska begränsas. Licenshavaren ska vidare ta ansvar för spelandet och får till exempel inte erbjuda eller lämna kredit för insatser i spelet.[61]

Enligt spellagen ska alla spelbolag som verkar på svenska marknaden ha svensk licens. Trots det finns ett antal aktörer som bedriver verksamhet utan licens. Verksamheten bedrivs inte från Sverige, men riktar sig till konsumenter i Sverige. Frågan om olicensierat spel, och hur dessa bolag ska kunna stängas ute från den svenska marknaden utreds just nu.[62]

Enligt Folkhälsomyndigheten har omkring 340 000 personer i Sverige någon grad av spelproblem.[63] I mitten av januari 2021 var drygt 60 000 personer avstängda för spel via det nationella självavstängningsregistret Spelpaus.se.[64] Hur många som har skulder till följd av spel finns det inga säkra uppgifter om idag. En mindre intern undersökning som Kronofogden genomförde i juni 2020 visade att i 35 av 150 skuldsaneringsansökningar

---

[58] SOU 2020:46, En gemensam angelägenhet, Jämlikhetskommissionens betänkande sidan 788 del 2.

[59] https://www.spelinspektionen.se/om-oss/statistik/statistiknytt/fler-spelar-om-pengar/

[60] Statskontoret 2020:08 Utvärdering av omregleringen av spelmarknaden, Delrapport 3, Första året med den nya spelregleringen.

[61] https://www.regeringen.se/4b00cb/contentassets/81bb78795862407f944e763a3e93fc73/spellagen-i-korthet.pdf

[62] https://www.regeringen.se/4ae0b6/contentassets/81de66c1c83d476fa64d4a1fe30c745b/utredningens-uppdrag.pdf

[63] https://www.folkhalsomyndigheten.se/spelprevention/statistik/spelproblem/

[64] https://www.spelinspektionen.se/om-oss/statistik/statistiknytt/antalet-avstangda-pa-spelpaus.se-fortsatter-oka/

angavs spel som orsak till ansökan om skuldsanering.[65] Kronofogden genomför i skrivande stund en undersökning och kommer att ha mer statistik om detta under våren 2021.

Statskontoret har under 2019 och 2020 genomfört en enkätundersökning bland kommunernas budget- och skuldrådgivningar för att ta reda på hur skuldsättning som har orsakats av spel har förändrats över tid. Av de kommunala budget- och skuldrådgivarna som svarade på enkäten anger den absoluta majoriteten att mellan 10 och 30 procent av de hjälpsökande har haft skulder till följd av spel om pengar.[66]

Ett stort problem när det gäller spelberoende är de ekonomiska svårigheter som den drabbade kan hamna i genom överdrivet spelande. I en studie har forskare vid Lunds universitet studerat sambandet mellan problematiskt spelande och överskuldsättning. Av rapporten kan utläsas att kreditgivning i samband med spelproblem är ytterst problematisk.[67]

4.6.1 Möjligt att spela på kredit trots förbud

Det är förbjudet att erbjuda spel på kredit. Förbudet kringgås genom att betalningsinstitut erbjuder konsumenter att betala via faktura. Med kort förfallotid, låga avgifter och frånvaro av ränta träffas fakturabetalningen inte av kravet på kreditprövning. Spel på kredit ökar risken för skuldproblem.

Enligt spellagen (2018:1138) är det förbjudet för licensierade spelbolag att erbjuda eller lämna kredit för insatser i ett spel. Detsamma gäller för spelombud.[68] Det förekommer dock såväl på licenserade som på olicensierade spelbolags webbplatser att konsumenter erbjuds att betala spelinsatsen med faktura. Eftersom betalning via faktura anses utgöra en kredit innebär företeelsen att spelbolagen genom avtal med betalningsinstitut möjliggör spel på kredit. Härigenom kringgår aktörerna kreditförbudet och urholkar samtidigt det skydd som förbudet är avsett att ge främst ekonomiskt utsatta konsumenter.

Enligt SOU 2020:77, Ökat skydd och stärkt reglering på den omreglerade spelmarknaden, är det oklart om företeelsen där kreditgivare erbjuder faktura som betalningsmöjlighet på spelsidor faller under kreditförbudet i spellagen[69] eller påverkas av den generella omsorgsplikt som finns i lagen.

---

[65] Internt material på Kronofogdens förebyggande verksamhet (2020).

[66] Statskontoret 2020:08 Utvärdering av omregleringen av spelmarknaden, Delrapport 3, Första året med den nya spelregleringen.

[67] SOU 2020:77 Ökat skydd och stärkt reglering på den omreglerade spelmarknaden.

[68] 14 kap 8 § spellagen (2018:1138).

[69] SOU 2020:77 Ökat skydd och stärkt reglering på den omreglerade spelmarknaden.

Det är svenska betalningsinstitut med tillstånd från Finansinspektionen som erbjuder konsumenter möjligheten att betala spel mot via faktura. Fakturan har kort betalningstid, låga kostnader och ingen ränta, vilket innebär att kreditgivaren inte behöver pröva konsumentens återbetalningsförmåga.[70]

Ett tillstånd från Finansinspektionen att lämna krediter är inte förenat med några krav på kreditgivaren att redovisa för vilka produkter deras krediter ska lämnas. Dock innebär ett tillstånd att bolaget förväntas bedriva sund verksamhet som inte står i strid med annan lagstiftning.

Konsumentverket anser att det är viktigt att kreditförbudet utvidgas till att träffa spel på kredit generellt, oavsett om det är ett spelbolag, spelombud eller en kreditgivare som erbjuder kreditmöjligheten.

4.6.2 Betalning av spel med kreditkort inte i strid mot kreditförbudet

Möjligheten att betala insatser i spel med kreditkort innebär en påtaglig risk för skuldsättning.

Betalning med kreditkort anses inte stå i strid mot förbudet att erbjuda spel på kredit. Som anförs är det Konsumentverkets uppfattning att även betalning med kreditkort bör träffas av kreditförbudet. Med hänsyn till onlinespelens speciella karaktär och enkelheten att snabbt komma upp i stora summor bedömer Konsumentverket, i enlighet med vad som framförts i tidigare remissyttrande,[71] att betalning via kreditkort kan utgöra en påtaglig risk för omfattande och problematisk skuldsättning. Det är därför angeläget att ytterligare begränsa möjligheterna att finansiera spel med lånade pengar. Eftersom det idag går att skilja olika kategorier av kort åt, och därmed betal- och kreditkort från debetkort, skulle det vara möjligt att låta förbudet mot spel på kredit omfatta även betalning med kreditkort utan att påverka möjligheten att använda debetkort.

Situationen i andra länder

Norge och Storbritannien har infört förbud på olika sätt när det gäller betalning av spel på kredit. I Norge är spel på kredit förbjudet.[72] Landet har vidare sedan 2010 ett förbud mot att tillhandahålla betaltjänster som innebär insättning till och betalning från spelbolag som inte har licens i Norge. Den 1 januari 2020 skärptes reglerna och fastslår numera att förbudet även gäller betalningstransaktioner till och från företag som förmedlar betalningstransaktioner åt spelbolag som inte har licens i Norge.[73]

---

[70] 4 § konsumentkreditlagen (2010:1846).

[71] Konsumentverkets remissyttrande (2017) avseende betänkandet En omreglerad spelmarknad (SOU 2017:30).

[72] https://lottstift.no/pengespel/pengespel-pa-nett/forbod-mot-formidling-av-betaling/

[73] SOU 2020:77, Ökat skydd och stärkt reglering på den omreglerade spelmarknaden.

I villkoren för norska kreditkort anges att kreditkortet inte får användas för betalning av spel, även om webbplatsen eller kortmaskinen accepterar betalkortet som betalningsmedel. Användning av betalkortet i strid med denna bestämmelse anses vara en väsentlig överträdelse som ger kortutgivaren rätt att säga upp avtalet. Om kortet används i strid med villkoren ansvarar kortinnehavaren gentemot kortutgivaren för alla belopp som används, med tillägg av ränta och kostnader.

Att betala spel med kreditkort förbjöds i Storbritannien 2020 för att minimera riskerna för att konsumenter skadas genom att spela för pengar de inte har. Förbudet innefattar alla online- och offlinespel utom lotterier. Samtidigt infördes regler om att alla speloperatörer ska erbjuda sina kunder möjlighet att stänga av sig själva från spel. Tillsammans förväntas dessa åtgärder bli effektiva för att motverka spelproblem.[74]

En i Finland publicerad undersökning konstaterar att största delen av dem som söker hjälp för spelproblem har finansierat sitt spelande med snabblån. Enligt sakkunniga som hjälper personer med spelproblem har snabblånens lättillgänglighet förvärrat spelproblemen.[75]

4.7 Avslutande reflektioner

Av redovisningen i rapporten framgår att det finns både behov av och förutsättningar att ytterligare förstärka skyddet för konsumenterna på kreditmarknaden. Att kreditmarknaden fungerar väl är ett ansvar som delas av de aktörer som antingen aktivt verkar på marknaderna, utövar tillsyn eller sätter ramarna. De behov och möjliga åtgärder som nu har identifierats pekar mot samtliga dessa aktörer. Vissa åtgärder är enkla att genomföra medan andra förutsätter ytterligare utredningar och överväganden.

Det är Konsumentverkets förhoppning att rapporten ska tjäna både som inspiration till och underlag för förändringar som ökar tryggheten för konsumenterna och balanserar företagens intressen mot de stora risker för enskilda och samhället som problematisk skuldsättning för med sig.

---

[74] https://www.gamblingcommission.gov.uk/news-action-and-statistics/News/gambling-on-credit-cards-to-be-banned-from-april-2020

[75] https://www.kkv.fi/sv/aktuellt/meddelanden/2019/16.9.2019-snabblanen-har-forvarrat-skuldproblemen/

Källförteckning

Rapporter

Finansinspektionen (2020), FI-analys 22, *Färre högkostnadskrediter efter nya regler*

Finansinspektionen (2020), *Konsumentskyddsrapport 2020*

Finansinspektionen (2020), *Konsumentskyddsrapport* 2021

Finansinspektionen (2020), *Svenska konsumtionslån 2020*

Finansinspektionen (2021), *Utlåning, betalningsproblem och skuld hos Kronofogden*, opublicerat

Finansinspektionen (2021), *Varför får vissa konsumtionslånetagare betalningsproblem*, FI-analys 29, Finansinspektionen, FI Dnr 21-2928, opublicerat

Finansmarkedsmeldingen 2020, Finansdepartementet i Norge, Meld. St. 22 (2019–2020)

Henrikson, Ann-Sofie (2016), *Överskuldsatt och skyldig. En rättsvetenskaplig analys av konsumentskyddet mot överskuldsättning*

Konjunkturrådet (2015), *Den svenska skulden*

Konsumentverket (2020), *Konsumentmarknadsundersökningen 2020*

Konsumentverkets PM 2020/818 *Granskning av kreditförmedlares marknadsföring av krediterbjudanden*

Konsumentverkets remissyttrande (2017) avseende betänkandet *En omreglerad spelmarknad* (SOU 2017:30)

Kronofogden, *Handbok för utmätning*, utgåva 9

Kronofogden (2020), Internt material på Kronofogdens förebyggande verksamhet om spelskulder hos personer som ansöker om skuldsanering

Kronofogden (2021) PM *Överväganden avseende vissa processuella frågor om högkostnadskrediter i Kronofogdens verksamhet*

LO rapport (2016), *Långvarig överskuldsättning - Den bortglömda ojämlikheten*

Proposition 2017/18:72 *Räntetak och andra åtgärder på marknaden för snabblån och andra högkostnadskrediter*

Riksrevisionen RiR 2015:14, *Överskuldsättning – hur fungerar samhällets stöd och insatser?* Bilaga 1 *Överskuldsättningens kostnader*

Sandvall, Lisbeth (2011) *Överskuldsättningens ansikten. En studie av vägar in och ut ur ekonomiska svårigheter*

SOU 2013:78, *Överskuldsättning i kreditsamhället?*

SOU 2020:46 *En gemensam angelägenhet*, Jämlikhetskommissionens betänkande

SOU 2020:77 *Ökat skydd och stärkt reglering på den omreglerade spelmarknaden,* Slutbetänkande av Spelmarknadsutredningen

Statskontoret 2020:08 *Utvärdering av omregleringen av spelmarknaden*, Delrapport 3, *Första året med den nya spelregleringen*

Svensk Inkasso (2020), Branschstatistik från Sveriges inkassoföretag

Lagar och allmänna råd

FFFS 2014:11 *Finansinspektionens allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden*

Inkassolag (1974:182)

Integritetsskyddsmyndighetens allmänna råd *Tillämpning av inkassolagen*

Konsumentkreditlagen (2010:1846)

KOVFS 2019:1 *Upplysningsskyldighet vid marknadsföring av högkostnadskrediter*

KOVFS 2020:1 *Konsumentverkets allmänna råd om konsumentkrediter*

Kreditupplysningslagen (1973:1173)

Lag (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter

Lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse

Lag (2010:751) om betaltjänster

Spelförordning (2018:1475)

Spellag (2018:1138)

Utsökningsbalk (1981:774)

Webbsidor

Dagens Industri https://digital.di.se/artikel/inkassobranschen-spar-small-till-hosten-pekar-ut-krediter-i-e-handeln

Datatilsynet i Norge https://www.datatilsynet.no/regelverk-og-verktoy/sporsmal-svar/kredittopplysning/hvordan-sette-sperre/Eduskunta Riksdagen

Folkhälsomyndigheten https://www.folkhalsomyndigheten.se/spelprevention/statistik/spelproblem/

Gamling Commission https://www.gamblingcommission.gov.uk/news-action-and-statistics/News/gambling-on-credit-cards-to-be-banned-from-april-2020

Internetstiftelsen https://internetstiftelsen.se/guide/algoritmer/algoritmernas-betydelser-inom-olika-omraden/

Konkurrens- och konsumentverket i Finland https://www.kkv.fi/sv/aktuellt/meddelanden/2019/16.9.2019-snabblanen-har-forvarrat-skuldproblemen/

Konkurrens- och konsumentverket i Finland https://www.kkv.fi/sv/beslut-och-publikationer/publikationer/konsumentrombudsmannens-riktlinjer/enligt-substans/tillhandahallande-av-konsumentkrediter/

Konsumentverket https://www.konsumentverket.se/om-konsumentverket/var-verksamhet/remisser/2017/remissyttrande-avseende-betankandet-en-omreglerad-spelmarknad-sou-201730/

Kronofogden https://kronofogden.se/nyakravskuldsanering.html

Lotteri- og stiftelsetilsynet https://lottstift.no/pengespel/pengespel-pa-nett/forbod-mot-formidling-av-betaling/

Oikeusministeriö Justititeministeriet i Finland https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM022:00/2020

Post- och telestyrelsen https://www.pts.se/sv/privat/internet/integritet/kakor-cookies/

Regeringen https://www.regeringen.se/4b00cb/contentassets/81bb78795862407f944e763a3e93fc73/spellagen-i-korthet.pdf

Regeringen https://www.regeringen.se/4ae0b6/contentassets/81de66c1c83d476fa64d4a1fe30c745b/utredningens-uppdrag.pdf

Regjeringen i Norge https://www.regjeringen.no/no/tema/forbruker/gjeldsinformasjonsloven/id2510537

Riksdagen i Finland https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/HallituksenEsitys/Documents/RP_230+2018.pdf

Riksdagen i Finland https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/HallituksenEsitys/Sidor/RP_53+2020.aspx

Spelinspektionen https://www.spelinspektionen.se/om-oss/statistik/statistiknytt/antalet-avstangda-pa-spelpaus.se-fortsatter-oka/

Spelinspektionen https://www.spelinspektionen.se/om-oss/statistik/statistiknytt/fler-spelar-om-pengar/

Statens medieråd https://statensmedierad.se/mik/algoritmersapaverkardevarnatvardag.2669.html

Svenska Dagbladet https://esvd.svd.se/1003/Naringsliv/364609/2020-12-29/17786429/Shoppingskulden-okar-en-miljon-per-dag

Svenska Dagbladet https://www.svd.se/rekordmanga-skulder-till-klarna-gar-till-kronofogden

Svensk Inkasso https://svenskinkasso.se/allt-fler-ansoker-om-avbetalningsplaner-hos-inkassoforetagen/

Svenska Yle https://svenska.yle.fi/artikel/2018/01/10/skuldsattas-skulder-blir-bara-storre

Övrigt

Konsumenternas bank- och finansbyrå, Beräkningar gjorda i *Lånekalkylen* på https://www.konsumenternas.se/konsumentstod/kalkyler--verktyg/lanekalkyl/

Konsumentverket, verktyget Boss som Konsumentverket tillhandahåller för kommunernas budget- och skuldrådgivare. Sedan 2020 har Boss ersatts av Boss+

Patent- och marknadsdomstolen, mål nr PMD 16182–19

Riksdagen Öppen utfrågning om överskuldsättning i civilutskottet februari 2020 https://www.riksdagen.se/sv/aktuellt/2020/feb/14/oppen-utfragning-om-arbetet-mot-overskuldsattning/

Bilagor

Bilaga 1: Uppdraget 2

Bilaga 2: Enkät om erfarenheter av konsumtionskrediter bland personer med ekonomiska svårigheter 5

Bilaga 3: Enkät om allmänhetens erfarenheter av konsumtionskrediter 9

Bilaga 4: Enkät om kostnadstak 13

Bilaga 5: Enkät om delbetalning 14

Bilaga 6: PM från Kronofogden 15

Bilaga 1: Uppdraget

Regeringen

Regeringsbeslut III 27

2020-02-20
Fi2020/00664/KO

Finansdepartementet

Konsumentverket
Box 48
651 02 Karlstad

Uppdrag att analysera marknaden för konsumentkrediter och risker för överskuldsättning

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Konsumentverket att göra en analys av situationen på marknaden för konsumentkrediter och risker för överskuldsättning. Myndigheten ska redovisa förekomsten av områden där verket bedömer att det finns utrymme för förbättringar av konsumentskyddet. I uppdraget ingår dock inte att lämna författningsförslag.

Konsumentverket ska vid genomförandet av uppdraget ta tillvara kunskaper och erfarenheter samt inhämta synpunkter från Finansinspektionen och Kronofogdemyndigheten.

Konsumentverket ska senast den 1 mars 2021 redovisa uppdraget till regeringen (Finansdepartementet).

Bakgrund

En hög skuldsättning i förhållande till de egna ekonomiska förutsättningarna kan medföra omfattande problem för enskilda och deras närstående i form av t.ex. ekonomiska svårigheter och ohälsa. Skuldsättning av detta slag kan även få samhällsekonomiska konsekvenser. Förändringarna på kreditmarknaden i form av bl.a. ökad marknadsföring av krediter, och fler möjligheter att ta lån eller skjuta upp betalningar, kan medföra att konsumenter får ökade problem med skulder. Många konsumenter har också bristande kunskaper om privatekonomiska frågor och saknar ekonomisk buffert för oförutsedda utgifter. Antalet personer med skulder hos Kronofogdemyndigheten har blivit något färre under de senaste åren, men antalet personer som får sin första skuld hos myndigheten (s.k.

Telefonväxel: 08-405 10 00
Webb: www.regeringen.se

Postadress: 103 33 Stockholm
Besöksadress: Jakobsgatan 24
E-post: fi.registrator@regeringskansliet.se

förstagångsgäldenärer) och ansökningarna om betalningsföreläggande ökar, liksom den sammanlagda skulden.

Skulderna till följd av konsumtionslån utan säkerhet, särskilt de lån som överstiger 100 000 kronor, har ökat kraftigt under det senaste decenniet, och ett växande antal av dessa lån leder till ansökningar om betalningsförelägganden. Konsumtionslånen utgör en knapp femtedel av hushållens skulder, men eftersom räntan är högre och återbetalningstiden kortare än för bolån står de för en större andel av hushållens skuldbetalningar.

I budgetpropositionen för 2016 presenterades en strategi för att motverka överskuldsättning (prop. 2015/16:1, utg.omr. 18). Strategin omfattade en rad åtgärder av såväl förebyggande som stödjande karaktär, liksom förbättrade möjligheter till skuldsanering för de svårast skuldsatta. Nya regler om högkostnadskrediter, spel om pengar och skuldsanering har beslutats under senare år. Konsumentverket har vidare fått och rapporterat uppdrag om rekommendationer för den kommunala budget- och skuldrådgivningen och om fördjupad samverkan mot överskuldsättning. Regeringen har i propositionen Presentation av betalningssätt vid marknadsföring av betaltjänster online (prop. 2019/20:79) föreslagit att krediter inte får vara förstahandsalternativ för betalning vid e-handel om det finns andra betalningsalternativ. Europeiska kommissionen har även inlett en översyn av konsumentkreditdirektivet. En rad ytterligare möjligheter att motverka överskuldsättning har belysts i olika sammanhang, bl.a. i rapporter från myndigheter. Exempelvis har kreditförmedlares roll och marknadsföring uppmärksammats.

På regeringens vägnar

Lena Micko

Marita Axelsson

Kopia till

Justitiedepartementet/L2
Finansdepartementet/S3 och V
Finansinspektionen
Kronofogdemyndigheten

Bilaga 2: Enkät om erfarenheter av konsumtionskrediter bland personer med ekonomiska svårigheter

Konsumentverket genomförde under september och oktober 2020 en kvantitativ undersökning med personer med ekonomiska svårigheter. Undersökningsföretaget Norstats slumpmässigt och telefonrekryterade panel användes. 409 slumpmässigt utvalda personer som uppgav att de inte har kunnat betala sina räkningar/skulder i tid på grund av ekonomiska svårigheter de senaste 12 månaderna deltog i studien. Deltagare fick svara genom en online-enkät på följande frågor om ekonomiska svårigheter och konsumtionskrediter.

SSU1_S1
Har det någon gång under de senaste 12 månaderna hänt att du inte har kunnat betala dina räkningar/ skulder i tid på grund av ekonomiska svårigheter?
SINGELKOD

1	Ja, en gång
2	Ja, 2-5 gånger
3	Ja, fler än 5 gånger
4	Nej
99	Vet inte/ Minns inte
98	Vill inte uppge

OM NEJ/ VET INTE/ VILL INTE UPPGE: INGA FLER FRÅGOR I MODULEN, RESPONDENTEN FÅR NÄSTA MODULEN

OM JA SSU1_S1 (1, 2, 3): FÅR SSU FRÅGORNA

Tidigare svarade du att du någon gång under de senaste 12 månaderna inte kunnat betala dina räkningar/skulder i tid på grund av ekonomiska svårigheter.

SSU_F1
Är de försenade räkningarna/ skulden betalda eller obetalda?
SINGELSVAR

1	Alla är betalda
2	En är fortsatt obetald
3	Flera är fortsatt obetalda
99	Vet inte
98	Vill inte uppge

SSU1_F2
Tog du kontakt med företaget/ kreditgivaren när du hade svårt att betala räkningarna/ skulden i tid?
SINGELSVAR

1	Ja, vi kom överens om en betalningsplan
2	Ja, men vi kom inte överens om en betalningsplan
3	Ja, gällande annat
4	Nej, jag försökte men kom inte fram/ hittade inte kontaktuppgifter
5	Nej, jag tog inte kontakt
99	Minns inte
98	Vill inte uppge

INFOTEXT
Följande frågor handlar om konsumtionskrediter, dessa är exempelvis:
- lån utan säkerhet (även kallat blanco-/ privatlån)
- delbetalning av ett köp (t.ex. via företag som Klarna eller direkt av en butik)
- kreditkort (alla köp samlas på en faktura istället för att pengarna dras direkt från ditt bankkonto)
- högkostnadskrediter (även kallat snabb-/ smslån)

Frågorna handlar inte om bolån, CSN-lån eller fakturor som betalas i sin helhet inom en månad.

Hur svårt eller lätt upplever du att det är för dig att få/ beviljas följande krediter?
Svara på en skala från 1 till 5, där 1 betyder mycket svårt att få och 5 betyder mycket lätt att få.
MATRIS, SLUMPORDNING F2-F5
SINGELSVAR PÅ VARJE DELFRÅGA

1	1 – Mycket svårt att få
2	2
3	3
4	4
5	5 – Mycket lätt att få
99	Vet inte
98	Vill inte uppge

SSU1_F3 Delbetalning av ett köp
SSU1_F4 Privat-/ blancolån (lån utan säkerhet) som återbetalas på mer än 12 månader
SSU1_F5 Privat-/ blancolån (lån utan säkerhet) som återbetalas inom 12 månader
SSU1_F6 Snabb-/ smslån
SSU1_F7 Kreditkort
SSU1_F8
Vilka krediter, om någon, har du fått/ beviljats de senaste 12 månaderna? Flera svar möjliga.
MULTIPELSVAR

1	Delbetalning av ett köp
2	Privat-/ blancolån (lån utan säkerhet) som återbetalas på mer än 12 månader
3	Privat-/ blancolån (lån utan säkerhet) som återbetalas inom 12 månader
4	Snabb-/ smslån
5	Kreditkort
6	Annat (skriv i) PLATS ATT SKRIVA I
7	Jag har sökt men inte fått det beviljat
8	Jag har inte sökt kredit
99	Minns inte
98	Vill inte uppge

OM KREDITER SSU1_F8 (1-6)
SSU1_F9
Senaste gången du tog en konsumtionskredit, vad använde du lånet/ pengarna till?
MULTIPELSVAR
SLUMPORDNA SVARSALTERNATIVEN 1-4

1	Få vardagsekonomin att gå ihop
2	Ett planerat större köp, t.ex. bil, vitvaror, hantverkstjänster
3	En oförutsedd händelse, t.ex. något som plötsligt gick sönder
4	Att samla ihop befintliga lån
5	Ett köp på delbetalning där valet att delbetala var planerat
6	Ett köp på delbetalning där valet att delbetala var oplanerat
7	Spel om pengar (t.ex. nätkasino, betting)
8	Annat (skriv i) PLATS ATT SKRIVA I
99	Minns inte
98	Vill inte uppge

OM KREDITER SSU1_F8 (1-6)
SSU1_F10
Har du någon gång de senaste 12 månandera fått/ beviljats en kredit som du inte borde ha fått (t.ex. för att du har svårigheter att betala tillbaka)?
SINGELSVAR

1	Ja, en gång
2	Ja, flera gånger
3	Nej
99	Minns inte
98	Vill inte uppge

OM JA SSU1_F10 (1 ELLER 2)
SSU1_F11
Vilka krediter tycker du själv att du inte borde ha fått? Flera svar möjliga.
MULTIPELSVAR

1	Delbetalning av ett köp
2	Privat-/ blancolån (lån utan säkerhet) som återbetalas på mer än 12 månader
3	Privat-/ blancolån (lån utan säkerhet) som återbetalas inom 12 månader
4	Snabb-/ smslån *(klumpas ihop med nr 3 i resultatredovisningen)*
5	Kreditkort
6	Annat (skriv i) PLATS ATT SKRIVA I
99	Minns inte
98	Vill inte uppge

SSU1_F12
Tänk dig att en person får/ beviljas ett lån som hen inte har möjlighet att betala tillbaka på och därför inte borde ha fått. Vem anser du bär ansvaret när ett lån beviljas till en person som inte har betalningsförmåga (möjlighet att betala tillbaka)?
SINGELSVAR
SLUMPAORDNINGEN 1, 2, 3

1	Kreditgivaren/ banken som lånar ut pengar
2	Personen som tar lånet
3	Båda bär ansvaret
99	Vet inte

SSU1_F13
Är det något mer om konsumtionskrediter som du vill berätta?
ÖPPENFRÅGA

1	Ja, nämligen: PLATS ATT SKRIVA I
2	Nej

Bilaga 3: Enkät om allmänhetens erfarenheter av konsumtionskrediter

Konsumentverket genomförde under september 2020 en kvantitativ undersökning med 1 000 slumpmässigt utvalda personer i åldern 18 till 75 år i undersökningsföretaget Norstats slumpmässigt och telefonrekryterade panel. Deltagare fick svara genom en online enkät på följande frågor om konsumtionskrediter:

Frågor – Konsumtionskrediter (område F)

Intro: Följande frågor handlar om konsumtionskrediter, det är exempelvis:

- lån utan säkerhet (även kallat blanco-/ privatlån)
- delbetalning av ett köp (t.ex. via företag som Klarna eller direkt av en butik)
- kreditkort (alla köp samlas på en faktura istället för att pengarna dras direkt från ditt bankkonto)
- högkostnadskrediter (även kallat snabb-/ smslån)

Frågorna handlar inte om bolån, CSN-lån eller fakturor som betalas i sin helhet inom en månad.

F1. Hur lätt eller svårt upplever du att det är för dig att få/ beviljas följande krediter?

Svara på en skala från 1 till 5, där 1 betyder mycket svårt att få och 5 betyder mycket lätt att få.

MATRIS, SLUMPORDNING F1_1-F1_5

SINGELSVAR PÅ VARJE DELFRÅGA

1	1 - Mycket svårt
2	2
3	3
4	4
5	5 – Mycket lätt
99	Vet inte
98	Vill inte uppge

F1_1 Delbetalning av ett köp

F1_2 Privat-/ blancolån (lån utan säkerhet) som återbetalas på mer än 12 månader

F1_3 Privat-/ blancolån (lån utan säkerhet) som återbetalas inom 12 månader

F1_4 Snabb-/ smslån

F1_5 Kreditkort

F2. Vilka krediter, om någon, har du fått/ beviljats de senaste 12 månaderna? Flera svar möjliga.

MULTIPELSVAR

1	Delbetalning av ett köp
2	Privat-/ blancolån (lån utan säkerhet) som återbetalas på mer än 12 månader
3	Privat-/ blancolån (lån utan säkerhet) som återbetalas inom 12 månader
4	Snabb-/ smslån
5	Kreditkort
6	Annat (skriv i) PLATS ATT SKRIVA I
7	Jag har sökt men inte fått det beviljat
8	Jag har inte sökt kredit
99	Minns inte
98	Vill inte uppge

Om F2 = 1–6

F3. Senaste gången du tog en konsumtionskredit, vad använde du lånet/ pengarna till?

MULTIPELSVAR

SLUMPORDNA SVARSALTERNATIVEN 1-4

1	Få vardagsekonomin att gå ihop
2	Ett planerat större köp, t.ex. bil, vitvaror, hantverkstjänster
3	En oförutsedd händelse, t.ex. något som plötsligt gick sönder
4	Att samla ihop befintliga lån
5	Ett köp på delbetalning där valet att delbetala var planerat
6	Ett köp på delbetalning där valet att delbetala var oplanerat
7	Spel om pengar (t.ex. nätkasino, betting)
8	Annat (skriv i) PLATS ATT SKRIVA I
99	Minns inte
98	Vill inte uppge

Om F2 = 1–6

F4. Har du någon gång de senaste 12 månaderna fått/ beviljats en kredit som du inte borde ha fått (t.ex. för att du har svårigheter att betala tillbaka)?

SINGELSVAR

1	Ja, en gång
2	Ja, flera gånger
3	Nej
99	Minns inte
98	Vill inte uppge

Om F4 = 1–2

F5. Vilka krediter tycker du själv att du inte borde ha fått? Flera svar möjliga.

MULTIPELSVAR

1	Delbetalning av ett köp
2	Privat-/ blancolån (lån utan säkerhet) som återbetalas på mer än 12 månader
3	Privat-/ blancolån (lån utan säkerhet) som återbetalas inom 12 månader
4	Snabb-/ smslån
5	Kreditkort
6	Annat (skriv i) PLATS ATT SKRIVA I
99	Minns inte
98	Vill inte uppge

F6. Tänk dig att en person får/ beviljas ett lån som hen inte har möjlighet att betala tillbaka på och därför inte borde ha fått. Vem anser du bär ansvaret när ett lån beviljas till en person som inte har betalningsförmåga (möjlighet att betala tillbaka)?

SINGELSVAR

SLUMPA ORDNINGEN 1 OCH 2

1	Kreditgivaren/banken som lånar ut pengar
2	Personen som tar lånet
3	Båda bär ansvaret
99	Vet inte

F7. Är det något mer om konsumtionskrediter som du vill berätta?

ÖPPEN FRÅGA

1	Ja, nämligen: PLATS ATT SKRIVA I
2	Nej

F8. I vilken utsträckning instämmer du i följande påståenden?

Svara på en skala från 1 till 5 där 1 betyder ”stämmer mycket dåligt” och 5 betyder ”stämmer mycket bra”, samt 6 Osäker, vet ej.

F8_1 Det är lätt att förstå vad ett lån/ krediter kostar mig när den är återbetalad (t.ex. avgifter, ränta).

F8_2 Jag litar på att företag endast ger/ beviljar lån/ krediter till personer som har betalningsförmåga (möjlighet att betala tillbaka).

F8_3 Konsumtionskrediter (delbetalning, privat-/ blanco-/ snabblån, kreditkort) gör det lätt för mig att handla mer än vad jag har råd till.

Bilaga 4: Enkät om kostnadstak

Konsumentverkets skickade i slutet av 2020 en enkät till 32 konsumentkreditinstitut som Konsumentverket identifierat som troliga kreditgivare av högkostnadskrediter.

Frågorna i enkäten:

- Vilket räntespann för effektiv ränta har ni för era krediter?
- Ger ni högkostnadskrediter?
- Kostnadstaket begränsar hur höga kostnaderna får vara för krediten. Konsumenten ska aldrig behöva betala mer än det lånade beloppet i kostnader. Till kostnader räknas kreditkostnader, det vill säga ränta och avgift, dröjsmålsränta samt kostnader för inkasso. Informerar ni konsumenten som tar högkostnadskrediten om vad kostnadstaket innebär?
- Har någon högkostnadskredit som ni har gett till konsument uppnått kostnadstaket ännu?
- Om en högkostnadskredit skulle slå i kostnadstaket; informerar ni konsumenten om det då?
- Om ni anlitar ett inkassoföretag för en obetald högkostnadskredit; lämnar ni då information till inkassobolaget om att det rör sig om en högkostnadskredit?
- Om ni anlitar ett inkassoföretag för en obetald högkostnadskredit; vilka krav på information kring att det är en högkostnadskredit ställer ni då på inkassobolaget om ärendet går vidare till Kronofogden?
- Om ni ansöker om betalningsföreläggande hos Kronofogden för en obetald högkostnadskredit utan att använda inkassobolag; vilken information anger ni då i ansökan?
- Kommentarer

Bilaga 5: Enkät om delbetalning

Konsumentverkets skickade i slutet av 2020 en enkät till fem stora bolag som erbjuder fakturabetalningar vid exempelvis e-handel.

Frågorna i enkäten:

- Vilket företag avser svaren?
- Ange e-postadress till den som svarat på enkäten
- Hur många fakturor ställdes ut till konsumenter under hela november 2020?
- Hur många av dessa fakturor betalades i sin helhet (senast på förfallodagen)?
- Hur många av dessa fakturor betalades efter påminnelse?
- Hur många av dessa fakturor omvandlades på konsumentens önskemål till delbetalning?
- Hur många av dessa fakturor är ännu obetalda?
- Vilka andra möjligheter utöver att omvandla fakturan till delbetalning hade konsumenten? Exempelvis möjlighet att pausa betalning eller förlänga återbetalningstiden?
- Hur många valde att använda något av dessa alternativ? Ange antal
- Kommentarer

Bilaga 6: PM från Kronofogden

Infoklass: 1

1(2)

Kronofogden

Rättsavdelningen
Soheil Roshanbin
010-579 21 52

PM

Datum 2021-02-26

Dnr KFM 25671-2020

Överväganden avseende vissa processuella frågor om högkostnadskrediter i Kronofogdens verksamhet

Den som vill få en fordran fastställd kan som huvudregel antingen vända sig till Kronofogdemyndigheten (Kronofogden) eller till någon av landets 48 tingsrätter. Processen i Kronofogden är summarisk, dvs. snabb och begränsad och är avsedd för skulder som inte är föremål för tvister. Under 2019 kom det in ca 1,3 miljoner ansökningar om betalningsföreläggande till Kronofogden jämfört med ca 50 000 tvistemål som kom in till landets tingsrätter.[1]

När lagstiftaren införde reglerna om den summariska processen vid Kronofogden var tanken att myndigheten bortsett från en viss formell granskning av ansökningarna i de allra flesta målen bara skulle ha att konstatera om ansökan har blivit bestridd eller inte.[2] Tanken var med andra ord att den som ansökan riktar sig mot som huvudregel ska antingen bestrida eller godkänna skulden. För att förhindra att olagliga krav skulle kunna drivas in genom den summariska processen infördes dock en särskild regel. Om Kronofogden har skäl att anta ett krav är ogrundat eller obefogat får myndigheten behandla ansökan som bestridd och lämna över den till en tingsrätt om sökanden framhärdar sitt krav. Om sökanden inte begär det skrivs målet av. Av lagmotiven framgår att tanken inte är att Kronofogden i varje enskilt fall närmare ska pröva grunderna för ansökan.[3] En förutsättning för att Kronofogden ska lämna över mål till domstol är därför att myndigheten redan vid en översiktlig granskning av ansökan kan bedöma om ett krav är obefogat eller ogrundat. Det stora antalet mål som Kronofogden handlägger årligen jämfört med tvistemålen vid tingsrätterna ger en bra fingervisning om utrymmet för Kronofogdens att granska de bakomliggande förhållandena vid ett krav.

Sedan 1 september 2018 finns ett starkare skydd för konsumenter i konsumentkreditlagen (2010:1846). Om en långivare ansöker om betalningsföreläggande avseende en skuld som står i strid med reglerna i konsumentkreditlagen kan konsumenten bestrida betalningsskyldighet. Det finns dock en särskild problematik i situationer där den skuldsatta konsumenten är passiv och inte invänder mot kravet. Under sådana förhållanden kan betalningsskyldighet för en konsumentkredit bli fastställd för en skuld som står i strid mot skyddsreglerna. Kronofogden saknar idag i de flesta ansökningar tillräckligt underlag för att kunna bedöma om kravet står i strid med konsumentkreditlagen. Om det fanns en lagstadgad skyldighet för långivarna att lämna vissa uppgifter till Kronofogden i samband med ansökan om betalningsföreläggande som grundar sig på en högkostnadskredit skulle Kronofogden mer effektivt kunna hindra att skulder som strider mot skyddslagstiftningen fastställdes hos Kronofogden.

[1] Kronofogdemyndighetens och Domstolsverkets årsredovisningar för 2019. De indispositiva tvistemålen är inte medtagna här.
[2] Prop. 1989/90:85 s. 30.
[3] Prop. 1989/90:85 s. 57.

www.kronofogden.se E-postadress: kontakt@kronofogden.se
Postadress Box 1050 172 21 SUNDBYBERG
Besöksadress Rosenlundsgatan 8 411 20 GÖTEBORG
Telefon 0771-73 73 00
Telefax 08-29 26 14

Kronofogden
Rättsavdelningen
Soheil Roshanbin
010-579 21 52

PM

Datum
2021-02-26

Dnr
KFM 25671-2020

Rättslig reglering och översiktliga överväganden kring behov av förändring

Den summariska processen handläggs enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning (BfL). Sökanden ska enligt 10 § BfL i sin ansökan ange sitt yrkande och grunden för det. Enligt 11 § BfL ska även uppgift anges om fordringsbelopp, förfallodagen, den ränta som begärs och i vissa fall grund för dröjsmålsränta. Det finns inga krav om att sökanden ska bilägga bevis eller annat underlag som exempelvis avtalsvillkor.

Enligt 20 § första stycket BfL ska sökanden föreläggas att avhjälpa bristen om en ansökan är så bristfällig att den inte kan läggas till grund för handläggningen av målet. Om sökanden inte följer föreläggandet ska ansökan avvisas. I förarbetena till lagen anges att paragrafen tar upp föreskrifter om när ansökan ska avvisas på grund av formella brister.[4]

Enligt 23 § första stycket BfL ska en ansökan behandlas som om svaranden bestritt den om det kan antas att yrkandet är ogrundat eller obefogat i mål om betalningsföreläggande eller vanlig handräckning. Enligt 23 § andra stycket BfL ska vissa kostnader alltid antas vara ogrundat eller obefogat i den mån ersättningen inte kan utgå enligt 2-3 §§ lagen (1981:739) om ersättning för inkassokostnader m.m. Enligt 33 § BfL ska målet överlämnas till domstol om sökanden begär det. I annat fall ska det skrivas av enligt 37 § BfL.

Vid tillämpningen av 23 § BfL får Kronofogden bedöma om sökandens krav i mål om betalningsföreläggande är ogrundat eller obefogat. Som framgår av lagtexten är kravet på bedömningen lågt satt. Det räcker med att ett krav *kan antas* vara ogrundat eller obefogat för att Kronofogden ska behandla det som bestritt. Bedömningen ska dock som huvudregel ske utan utredningsåtgärder.[5]

Som nämnts överstiger antalet mål om betalningsföreläggande över en miljon årligen. Det krävs sannolikt förändringar i BfL för att Kronofogden effektivt ska kunna bidra till att konsumentkreditlagens skyddsbestämmelser även får genomslag i Kronofogdens verksamhet. En lösning som bör utredas närmare är om inte uppgift om ränte- och kostnadstak för högkostnadskrediter enligt 19 a –19 b §§ konsumentkreditlagen bör vara obligatoriska uppgifter som måste anges till Kronofogden när en kreditgivare ansöker om ett betalningsföreläggande med en högkostnadskredit som grund. Om Kronofogden hade sådana uppgifter skulle myndigheten maskinellt, dvs. genom it-stödet för den summariska processen, redan vid ansökningstillfället kunna konstatera vilka ansökningar som är ogrundade och förhindra materiellt oriktiga utslag. För tydlighetens skull och för att förenkla Kronofogdens hantering bör också regeln i 23 § BfL kompletteras med en motsvarande bestämmelse som för vad som gäller för inkassoavgifter m.m., dvs. att krav på ersättning som står i strid med 19 a § och 19 b § konsumentkreditlagen alltid anses vara ogrundade.

Soheil Roshanbin

---

[4] Prop. 1989/90:85 s. 113.
[5] Prop. 1989/90:85, s. 115-116.

Konsument verket • KO

Konsumentverket, Box 48, 651 02 Karlstad
Telefon: 0771-42 33 00. **konsumentverket.se**